

colecția
ARGUMENTE

VASILE TEPORDEI

IUBIM
BASARABIA

EDITURA FUNDAȚIEI CULTURALE ROMÂNE

VASILE ȚEPORDEI
IUBIM BASARABIA

Redactor: MARIANA AVANU MARCU

Coperta: FLOAREA ȚUȚUIANU

© EDITURA FUNDAȚIEI CULTURALE ROMÂNE

Aleea Alexandru, nr. 38, sectorul 1

București 71273

ROMÂNIA

Tel.: 230.25.43

Fax: 230.75.59

Email = fcr@algoritma.ro

ISBN 973-577-190 - X

VASILE ȚEPORDEI

IUBIM BASARABIA

EDITURA FUNDAȚIEI CULTURALE ROMÂNE

BUCUREȘTI • 1998

PREFAȚĂ

Îl cunosc pe autorul cărții *Iubim Basarabia* de peste șaptezeci de ani. Eram cu serviciul pe malul Nistrului, la mănăstirea Chițcani, și el se lupta cu condeii împotriva comunismului. În „Raza“, în „Basarabia“, în „Gazeta Basarabiei“, în „Cuvânt Moldovenesc“, în „Luminătorul“, în „Misionarul“, toate din Chișinău, în „Calendarul“, în „Porunca Vremii“, în „Gândirea“ și în multe alte tribune, el publica articole cu duh patriotic și creștin. El era purtătorul steagului Basarabiei românești. Toate articolele semnate de el erau de actualitate și zugrăveau lupta pentru românitatea Basarabiei. În timp ce unii ziariști se ocupau de intrigi politicianiste, autorul acestei cărți lupta pentru popularizarea virtuților poporului basarabean: „Mistica naționalismului basarabean“, „Suflet românesc în Basarabia“, „Jelui-m-aș și n-am cui“, „Generații basarabene“, „Jertfe pentru Basarabia“, „Ospitalitatea Frățească“, „Dor de Basarabia“, „Generații de tineri basarabeni“, „Scrisoare din Basarabia“, „Basarabeni refugiați“, „Basarabia și basarabeni“, ca și alte mii de articole în spirit românesc și creștinesc confirmă cele susținute de scriitorul Gheorghe Cunescu, că *Vasile Țepordei* este tribun al Basarabiei românești.

L-am cunoscut înainte de arestarea sa de către bolșevici și după revenirea din lagărele staliniste. După opt ani de suferință, s-a întors același dârz luptător pentru drepturile românilor basarabeni.

Vasile Țepordei a iubit Basarabia și România și s-a jertfit din dragostea de țară. N-a făcut politică fiindcă el iubea deopotrivă pe toți fiii patriei.

L-am cunoscut îndeaproape deși nu eram născut în Basarabia. Am iubit la fel cu dânsul Basarabia și pe fiii ei. Cele mai frumoase zile din viața mea le-am petrecut în Basarabia. Am iubit-o așa cum

o descrie autorul acestei frumoase cărți. Oricine va citi conținutul cărții de față va înțelege frumusețea și valoarea sufletului românesc al Basarabiei. Nici o putere din lume nu va putea schimba virtuțile sufletului basarabean. Toți cotorpitorii de ieri și de azi vor dispărea ca întunericul la lumina soarelui. Basarabia este a noastră, am iubit-o, o iubim și vom iubi-o cât vom trăi. Așa să ne ajute Dumnezeu!

Arhimandrit TEOFIL PANDELI

IUBIM BASARABIA

Iubesc Basarabia, fiindcă sunt fiul ei. O iubesc, fiindcă-i pământ românesc.

Îi iubesc pământul, fiindcă am crescut din vloga lui și m-am jucat în țărâna mănoaselor sale câmpii. Îi iubesc livezile de pomi, fiindcă am crescut la umbra lor și am gustat cu nesaț din roadele lor. Îi iubesc văile, fiindcă mi-au întărit plămâni cu aerul lor răcoros. Îi iubesc dealurile, fiindcă din înălțimea lor i-am privit și admirat întinsul necuprins de ochiul omenesc, prelungirea vechilor Carpați. Îi iubesc mormintele, fiindcă în ele zac osemintele tatălui meu, zdrobite de ultima robie moscovită și tot în ele sălășluiesc moaștele eroilor dezrobitori. Îi iubesc satele cu liniștea lor patriarhală, fiindcă în ele am înțeles rostul vieții și al lumii. Îi iubesc bisericuțele îngrijite și împodobite, fiindcă una dintre ele m-a primit din brațele bunicuței și m-a încreștinat, și tot în una dintre ele doresc să mă despart de lume.

Dar mai presus de toate, scumpe cititor, îl iubesc pe fratele român basarabean, robit de străini dar neînstrăinat, bătut crunt dar nedoborât la pământ, ispitit să se vândă, dar rămas falnic ca stejarul la hotarul de răsărit. Îl iubesc, fiindcă este os din oasele străbunilor mei și sânge din sângele lor. Îl iubesc, fiindcă a băut din cupa suferinței, în scurgerea vremurilor, mai mult decât mintea omenească poate pricepe și simțurile cuprinde. Îl iubesc, fiindcă soarta lui e aceeași ca și a mea. Îl iubesc, fiindcă-și iubește pământul, casa, străbunii, și pe cei de o credință și de un sânge cu el. Îl iubesc, fiindcă niciodată n-am poposit în casa lui fără să mă așeze la masa lui și să mă ospăteze din roadele muncii

lui. Îl iubesc, fiindcă își iubește și muncește pământul fără să știe ce-i somnul și uneori chiar hrana îndestulată. Îl iubesc, fiindcă-i bun, liniștit, răbdător și iubește sincer pe cel ce-l înțelege, îl ajută și-l întreabă de cele ce-l dor și de ce are nevoie. Îl iubesc, fiindcă a fost bătut de toate vânturile străine și nu s-a urnit de pe plaiurile pe care l-a așezat Ștefan de la Putna. Îl iubesc, fiindcă îi cunosc rănile robiilor și-i înțeleg tonul suspinelor. Îl iubesc, fiindcă înțelege pe cel ce suferă, ajută pe cel ce scrâșnește din dinți și ridică pe cel ce se poticnește de povara greutăților zilei și a vremurilor. Îl iubesc cu toate ale lui necazuri și bucurii, fiindcă avem același sânge, același trecut, aceleași oase îngropate în pământul mănoasei Basarabii și aceeași soartă ca întregul neam românesc.

Am tânjit un an încheiat după Basarabia noastră blajină, cu toată ospitalitatea fraților din țara liberă.

Ori de câte ori răsărea soarele, ne gândeam la ea și ori de câte ori ne culcam, ne rugam pentru ea. Iar când poposeam pentru câteva ceasuri la țărmul Prutului, îngenuncheam și vărsam lacrimi pentru cei pe care-i știam robi în țara lor. Și când trebuia să ne depărtăm, așteptam să ne ridice însoțitorii, întocmai mamelor ce nu se pot desprinde de lângă groapa proaspătă a odraslei lor. Sufeream pentru Basarabia, fiindcă o iubim. Și nu numai noi cei născuți în ea, ci toți cei trăiți cu noi la umbra tăcuților ei codri.

Iar azi, când ne-am întors, iubim Basarabia cu toate ruinele ei, fiindcă-i leagănul nașterii și al copilăriei noastre.

O iubim și credem în reînvierea ei, după cum credem și suntem convinși de învierea Domnului și a întregului pământ românesc.

Iubim țăranul basarabean cu toate ale lui neajunsuri, fiindcă dă viață generațiilor ce vor stăvili puhoiul barbarismului dinspre Urali.

Îl iubim, fiindcă, chiar dacă și-ar fi schimbat unele apucături, sângele și sufletul i-au rămas aceleași: izvorât din cornul vieții neamului nostru.

Îl iubim, fiindcă numai iubindu-l îl putem ajuta să se înalțe pe culmile veacului nostru încercat.

Îl iubim și-i vorbim domol, fiindcă vorba dulce mult aduce. Îl iubim, fiindcă are ascunse în ființa sa comori nebănuite.

Îl iubim, fiindcă iubirea nu se poartă cu necuviință, nu caută cele rele, nu se aprinde de mânie, nu pune la socoteală răul, ci toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă. Îl iubim, fiindcă-i vrednic de iubire.

Acesta este basarabeanul și aceasta este Basarabia.

Avem aici de toate: suflet larg, bun, deschis, morminte de veacuri și sânge cald încă, mii de copii și mame rămase singure pe lume de pe urma fiarei apocaliptice, biserici pline de rugători, mănăstiri pentru închinători, fețe speriate de teroarea roșie, chipuri de foști oameni, bogății nebănuite, trupuri sfărțecate de călăii Pogodului na Sibir, câmpii mănoase, izvoare răcoritoare și brațe deschise.

Ca la noi în Basarabia nicăieri versul doinei nu-i mai dulce. Iar noi nu ne simțim nicăieri mai bine ca aici, fiindcă nicăieri aerul nu ne priește mai bine și pământul nu ne dă vlagă mai întăritoare.

Vrem să trăim veșnic aici, să ne odihnim în pământul acesta românesc cu întregul șir de strămoși și strănepoți, pentru a veșnici stăpânirea neamului nostru pe acest pământ binecuvântat de Dumnezeu.

Vrem ca de pe toate văile și colinele noastre basarabene să se înalțe imn de mărire către Dumnezeu izbăvirilor și al îndurărilor.

Vrem ca Basarabia să fie un colț de rai românesc.

Basarabie, Basarabie, cheamă-ți fiii de pretutindeni, roagă cerul să dea vlagă holdelor tale, pentru întărirea celor ce-ți alungă cotropitorii, și să binecuvânteze izbânda lor. Fiindcă numai atunci clopotele tale vor suna melodiosul imn de sărbătoare.

Victorie!

(În „Raza“, an. XII, nr. 613, 3 mai 1942, p. 1)

BASARABIE

Ți-am iubit cu nesaț pământul, fiindcă-i leagănul nașterii noastre. Ți-am adorat zorile, fiindcă-s rupte din sufletul nostru dornic de mai bine. Ți-am iubit cu foc sufletul, fiindcă-i suflet din sufletul nostru. Te-am dorit, am plâns și-am suferit pentru tine, fiindcă tu ești a noastră și noi suntem ai tăi, Basarabie.

Dacă ai avea ochi ca ai noștri, nu ți s-ar usca poate niciodată. Și iarăși: dacă ai avea inimă ca a noastră, ai fi veșnic suferindă, scumpă Basarabie. Și asta, fiindcă inimile și ochii noștri sunt una cu inimile și ochii celor ce se bucură și plâng pe pământul tău scaldat de rouă, lacrimi și sânge.

Cu cât ai fost mai hulită de străinii venetici, cu atât ai fost mai în adâncul sufletelor noastre și noi mai aproape de tine. Cu cât ai fost mai exantematică pentru ei, cu atât ai fost mai mândră și mai valoroasă pentru noi. Durerile tale au fost durerile noastre și bucuriile tale au fost bucuriile noastre.

Am cutreierat multe meleaguri, scumpa mea provincie. Am văzut multe bogății și multe frumuseți peste tot. Și mai ales în scumpa noastră Patrie. Dar nicăieri mirosul florilor nu mi-a părut mai îmbătător ca la tine acasă și nicăieri merele domnești nu-s mai aromate ca-n livezile tale.

Nicăieri murmurul izvoarelor nu-i mai dulce ca-n pământul tău binecuvântat de Dumnezeu. Nicăieri legătura dintre pământ și cei născuți și crescuți în brațele lui nu-i mai puternică decât în brațele tale.

Nimeni n-are ochi mai dulci și inimă mai deschisă ca fiii tăi, dragă Basarabie, precum nimeni n-are doină mai duioasă și cuvinte mai alinătoare ca fiicele tale.

Fiica satelor tale-i brățară de aur, iar fiul furnică din baladă. Soarele îl prinde și-l lasă răscolind pământul și pregătind rodirea pâinii cea de toate zilele, după cum pe fiica satelor tale o dezmiardă razele aceluiași soare binecuvântat de mila cerului, ghilind pânda în spuma apei din gârlele tale și cântându-ți imn de slavă, frumoasă Basarabie.

Dealurile tale-s fermecătoare ca toți munții pământului, iar văile mai blânde ca ale Mesopotamiei. Roadele tale-s mai încântătoare decât ale biblicului Canaan și iernile mai liniștite ca cele din poveștile copilăriei, blagoslovită Basarabie.

Ospitalitatea ți-a devenit vers de poezie, iar bunătatea fiilor tăi pagină de legendă.

Ți-am iubit ființa, Basarabie, mai puternic decât își iubește fiul mama dătătoare de viață, fiindcă aceeași legătură ne ține închegați și aceleași taine nu ne lasă depărtați unii de alții. Mai puternică-i legătura dintre tine și noi, decât coeziunea dintre molecule și afinitatea dintre atomi.

Ori de câte ori am auzit ponegrindu-ți-se numele, ți-am luat apărarea, fiindcă ne durca deopotrivă. N-am putut și nu putem sta indiferenți când te calomniază dușmanii, după cum nici când te slăvesc prietenii.

Durerile tale sunt și ale noastre. Mult și multe ai îndurat, dragă Basarabie. Semnele suferințelor tale îți sunt mărturii asemenea cuicilor răstignirii Mântuitorului. Dar n-ai fiu care să nu se fi identificat întru totul cu suferințele tale. Ori de câte ori ți s-a adresat o calomnie, am ripostat cu toții și ți-am apărat demnitatea și onoarea. Dar niciodată n-am fost brutali cu dușmanii tăi, fiindcă așa am învățat din moși-strămoși.

Am căutat să-ți ducem numele tău bun și în alte părți ale Țării, pentru a-ți face cunoscute virtuțile și a-ți lega inima-ți bună ca pâinea de inima largă a Țării-Mame.

Mult te-am iubit și te iubim, Basarabie dragă. Chiar așa ruinată cum te-au lăsat dușmanii, fiindcă peste tot ne simțim acasă. Nicăieri pâinea nu-i mai gustoasă ca din cuptoarele satelor tale și apa mai răcoritoare ca din izvoarele tale. Pământul și natura, casa și masa, sufletul și inima sunt mai dumnezeiești pe meleagurile tale și mai aproape de visurile copilăriei noastre.

În brațele tale ne-am născut, în brațele tale vrem să trăim și-n brațele cimitirelor tale să ne odihnim, dulce Basarabie.

De aceea, vom ruga seara și dimineața pe Atotputernicul să te apere de năvălirile dușmanilor și de blestemul nelegiuților.

Cu foc și trăsnete să lovească Domnul în cei ce ar gândi să se apropie de pământul tău binecuvântat și de odihna celor ce s-au jertfit pentru tine.

Basarabie, Basarabie, una suntem cu durerile tale, una cu visurile tale, una cu voința ta de a trăi liberă între hotarele-ți apărate de crucile celor ce se odihnesc în pământul cel mai ospitalier din câte am cunoscut.

(În „Raza“, an. XIII, nr. 649, 14 februarie 1943, p. 1)

CREDEM ÎN DESTIN

Încrucișările de drum ale istorici noastre ne-au oferit zile grele, chiar tragice. N-am cunoscut în trecutul nostru decât lacrimi, jale, scrâșniri din dinți și vărsări de sânge. Durerea a luat atâtea forme, încât nu le mai găsim nume în dicționare. De la haiduciile codrilor și până la carul cu două proțapuri, am cunoscut gama tuturor suferințelor. De aceea neamul nostru a fost supranumit *martiric*. Fiindcă bucuria n-a cunoscut-o decât în treacăt. Am dus pe umerii noștri, din generație în generație, atâtea robii și exploatări străine, încât ni se pare că viața nici nu poate fi altfel. N-am cunoscut în trecut decât amarul și groaza. Dar ne-am călit și am rezistat. Această viață de durere și amar ne-a dat putință să supraviețuim. Fiindcă fără o călire am fi dispărut de mult. N-am fi rămas în nici o amintire istorică. Atâtea uragane au trecut peste noi.

De aceea când descifrăm vârtoarea războiului în care ne aflăm, ne ridicăm cu credință în alte zări. Știm ce ne șoptesc dușmanii din interior. Îi auzim și pe cei de afară. Și unii și alții ne vor moartea. Fără nici o milă. Parcă am fi mai răi decât fiarele pădurilor. Vor în schimb pâinea noastră, petrolul nostru, toate bogățiile solului și subsolului.

Unii se sperie de toate acestea și se agață de poalele lașității. Alții s-apropie de brațele trădării. Și unii și alții nu-s de-ai noștri. Noi însă rămânem, ca și brazii munților, hotărâți să nu ne mișcăm. Fiindcă peste toate vânturile trebuie să domine voința de a rămâne unde suntem. Niciodată n-au învins lașii, trădătorii sau fricoșii.

Combi-națiile de culise nu ne impresionează, fiindcă nu cred în ele nici cei ce le urzesc.

Cei ce vând pielea ursului din pădure au făcut până acum trei planuri mari. Primul e al hărții Atlanticului, despre care nu se vorbește azi nimic. Al doilea a fost planul de Castilia. Se vorbea acolo de federalizarea statelor europene. Urma ca după război să se formeze două federații: una a Europei Centrale și alta a Balcanilor. În prima trebuia să intre Polonia, Bavaria, Austria, Cehoslovacia, Ungaria și România. În a doua, Turcia, Grecia, Bulgaria, Iugoslavia și se presupunea să fie și România.

La conferința de la Moscova nu s-a vorbit de nici una dintre cele două. Ceva mai mult: săptămâna trecută „Isvestia“ a publicat un articol, în care arăta că Moscova nu va admite crearea, imediat după război, a vreunei federații europene, deoarece va însemna că admite formarea unui coridor în jurul Rusiei, pentru a o separa de Europa.

Moscova vrea să domine întreaga Europă și apoi întregul glob.

Iată deci amploarea planurilor inamice.

Deasupra tuturor acestora se ridică voința popoarelor de a supraviețui prin propriile forțe. Noi nu suntem obișnuiți să dăm în căuți, asta o fac babele. Nu! Înțelegem să traducem în luptă voința noastră de a trăi liberi la noi acasă.

Autorii planurilor spulberate, care ne-au garantat acum patru ani integritatea națională, ne șoptesc că noi nu mai suntem noi — că trupul țării noastre nu ne mai aparține, că Basarabia și Bucovina sunt ale vecinilor de la Răsărit, c-am face bine să adoptăm politica struțului... Ori asta-i cea mai mare rătăcire pe care am auzit-o vreodată. Și totuși există inconștienți care se lasă momiți de aceste nebunii. Împotriva tuturor acestora ne ridicăm cu toată energia noastră, opunând lașității lor voința noastră de a sfărâma toate planurile inamice și de a rămâne stăpâni la noi acasă.

Am cunoscut încălcări străine. Am fost robiți de năvălitori mulți și feroși. Am cunoscut deportări și asasinări în masă. Dar am cunoscut totdeauna deznodăminte care ne-au fost favorabile.

Taina rezistenței noastre în calea furtunilor e taina bradului crescut în stâncă muntelui.

Vine urgia, vâjâie furtuna. El își îndoaie trunchiul în vremea urgiei, dar se ridică mai falnic și mai frumos după ce s-a potolit uraganul.

Înfipți în pământul acesta dacic din timpuri străvechi, am rezistat tuturor furtunilor. Puhoaiele au trecut, s-au dezbinat și au dispărut, iar noi am rămas, pentru că am crezut și am sperat. Am crezut în veșnicia existenței noastre, în eternitatea neamului nostru. Am sperat în Dumnezeu și în răsplata eroismului nostru.

După furtuni vine întotdeauna seninul.

Noi credem în destinul Neamului nostru. Deși s-ar părea ciudat, totuși credem. Chiar dacă morala creștină nu admite destinul, noi suntem adepții lui. Credem în el. Numai atât cât este vorba de destinul Neamului și nu de cel personal.

Și destinul Neamului îl vedem legat de sângele pe care l-au vărsat eroii. Fiindcă nu putem admite să vărsăm sânge pentru biruința crucii și să biruiască săgeata păgânătății și a necredinței. Vom mai avea poate cumpene, zile grele, suferințe în masă sau personale. S-ar putea să ajungă focul până la noi acasă. Dar asta nu înseamnă nimic. N-am mai cunoscut foc acasă? Și nu s-a stins? Iar pe cenușa lui nu s-a ridicat mândra Țară a celor ce nu s-au lepădat niciodată de credința în Dumnezeul părinților noștri?

Iar cât ne privește ca fii ai Basarabiei, credem cu aceeași tărie în destinul Neamului ce stăpânește acest pământ binecuvântat de Dumnezeu.

E prea blând acest popor basarabean ca să-l vedem iar plecat sub amenințarea iataganului.

Inima lui îi prea bună ca să-l vedem din nou amărât și plângându-și soarta.

Avem și noi o stea. Și steaua ne este răsplata dreptății pe care am respectat-o și am cinstit-o întotdeauna.

Noi credem cu tărie în biruința noastră. Credem în destinul nostru. Credem în răsplata dreaptă a sângelui vărsat pentru dezrobirea pământului nostru creștin. Și cine crede, biruie.

Credem în dragostea noastră pentru acest pământ scaldat în sânge și lacrimi. Totul e al nostru aici. Pământul, arborii, mormintele, casele, bisericile, monumentele, apele, toate sunt ale noastre.

De aceea, crezând puternic în biruința dreptății și iubind acest pământ cu tot ce-i pe el, avem siguranța biruinței și rămânerii la noi acasă.

(În „Raza“, an. XIII, nr. 689, 28 noiembrie 1943, p. 1)

MISTICA NAȚIONALISMULUI BASARABEAN

Sufletul basarabean trăiește în intimitatea sa toate bucuriile și toate tragediile ce le întâmpină în viață cu o clemență demostenică. El nu adoptă niciodată extremitățile, spre deosebire de sufletul rus, care balansează întotdeauna între sfințenie și satanism. Cine nu cunoaște trecerea bruscă de la pravoslavismul tantric la bolșevismul ateu, forma cea mai brutală a omului-bestie al poporului rus.

Sufletul basarabean, care a suferit, în scurgerea vremii, influența slavonă, se deosebește profund de neamul ce l-a ținut încătușat în ramele robiei moscovite.

El trăiește în sine, cu o resemnare stoică, orice durere, fără a se manifesta tumultuos. Nu mai departe decât ultima robie bolșevică! Basarabeanul, legat prin sânge, grai și credință cu restul Neamului, a trăit o dramă din cele mai groaznice, fără a ajunge la disperare. În tot cursul acestui calvar apocaliptic, sufletul basarabean, torturat până la maximum, își alină rănilor suferinde prin credința neclintită în biruința dreptății divine.

Față de amenințările crescânde ale uriașului cotropitor, basarabeanul era sceptic în ceea ce privește puterea armată a Neamului său. Dar el crede în biruința acestui Neam, grație intervenției Cerului.

Într-una din zile, întrebând în clasă elevele școlii la care funcționez, dacă așteptau reîntoarcerea noastră, mi-au făcut mărturisiri revelatoare. Una mi-a mărturisit că din seara în care a văzut tricolorul românesc în jurul lunii, a fost sigură că-și va

revedea profesoarele de care se despărțise din cauza invaziei bolșevice. Și aceasta în cel mai scurt timp.

Era atât de frumos tricolorul nostru în jurul lunii, de parcă-l așezase cineva înadins. Mama, când l-a văzut, ne-a apucat pe noi copiii de mână și cu ochii plini de lacrimi ne-a spus: „Să mulțumim lui Dumnezeu pentru semnul ce ni l-a arătat. Asta înseamnă că în curând îl vom vedea și pe tata deportat de câinii aceștia blestemați“, și de atunci în fiecare seară ne închinam la icoane și-apoi priveam la lună, poate s-o mai arăta o dată scumpul nostru tricolor.

Altele mi-au povestit cu entuziasm de un caz petrecut în fosta biserică mitropolitană din Chișinău. Un bolșevic, văzând apariția miraculoasă a Sf. Fecioare cu Pruncul în brațe, pe locul unde fusese altarul bisericii, transformate în sală de dans, a tras cu revolverul și a împușcat mortal un om, camarad de-al său.

Tot în legătură cu Capela Mitropolitană, mi s-a povestit că același chip a apărut într-una din seri la intrarea în Capelă, iar un soldat sovietic ce stătea de santinelă, încercând să tragă, a paralizat pe loc.

Dar șirul acestor semne ale Cerului, grație cărora basarabienii robiți descifrau apropiata eliberare de sub jugul terorii bolșevice, este nesfârșit.

Dacă noi, cei din Țara liberă, vedeam rezolvarea marii probleme a reîntregirii ca logică, cei din provincia robită o vedeau mai mult pe calea miracolului.

Și asta fiindcă așa-i creat sufletul basarabean.

El simte adesea mai mult decât îi spune rațiunea. Și acest misticism național l-a salvat de la pericolele ce i-ar fi fost fatale.

Dacă în intervalul de la 1812–1918 n-ar fi fost condus de acest misticism, deznaționalizarea Basarabiei ar fi fost sigură.

Basarabeanul însă este modest până la revoltă în toate manifestările sale. Și din această cauză nu-l poate cunoaște decât cel ce-l cercetează de aproape, îl înțelege și-l iubește ori

de câte ori îi descoperă virtuțile pe care el nu le trâmbițează niciodată.

Acesta-i basarabeanul și acesta-i sufletul lui.

Cine vrea să-l cunoască, să se apropie de el frățește și va descoperi comori nețârmurite.

Numai astfel vom putea accelera procesul reîntronării unității spirituale românești.

(În „Basarabia“ — ziarul noii vieți românești —
an. I, nr. 76, 17 octombrie 1941, p. 1)

ALEXIE MATEEVICI

Se împlinesc astăzi exact douăzeci de ani de când Alexie Mateevici nu mai este printre noi.

Douăzeci de ani de când moartea ne-a răpit pe cel mai dulce poet al Basarabiei.

Douăzeci de ani, de când Alexie Mateevici nu mai pronunță „graiul țării noastre dragi“.

Douăzeci de ani de când, într-o după-amiază tristă de august, Alexie Mateevici și-a dat sfârșitul în brațele celor două femei care-l supravegheau: mama și soția sa...

De douăzeci de ani basarabienii îi admiră geniala *Limba noastră*, în care Alecu Mateevici — cum îi plăcea să se iscălească — dovedește cu prisosință că sufletul său era rupt din sufletul întregii națiuni, a cărei limbă „îi aleasă să ne spună-n hram ș-acasă, veșnicile adevăruri“.

Mateevici a murit. Dar a rămas cineva care nu va muri: Mateevici-poetul. El va dăinui atât cât va dăinui sub soare limba noastră sfântă, „limba vechilor cazanii, care-o plâng și care-o cântă pe la vatra lor țărani“. Fiindcă nu va putea exista inimă de român care să nu bată la citirea capodoperei pe care Mateevici a dăruit-o literaturii noastre naționale: *Limba noastră*, care-i o comoară

„În adâncuri-nfundată
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată“.

Și totuși, Mateevici a avut o soartă mai mult decât crudă. Român, până în cele mai adânci fibre ale ființei lui, el n-are norocul să-și potolească setea de cultură din izvorul culturii naționale... În timp ce toată pleiada poetilor din Moldova, Muntenia, Dobrogea și chiar Transilvania și-au întreținut neconținut flacăra talentului lor din untdelemnul întregii noastre culturi naționale, Mateevici, rătăcitor printre străini, se mulțumea cu roșcovele ce i le procura serviciul de contrabandă de la vadurile Prutului, pe care le înghițea cu pofta flămândului fiu rătăcitor din Evanghelie.

Mateevici n-a avut fericirea să dobândească o cultură națională sistematică. Toate studiile și le-a făcut în limba rusă. A început școala primară și a terminat Academia lui Petru Movilă limitat de aceeași instrucție și cultură rusească. Programele pe care le-a parcurs au fost străine de sufletul lui. Era o nepotrivire fundamentală între ceea ce i se oferea din oceanul culturii ruse și între aspirațiile sale intime.

Setea de cultură și literatură română îi era potolită în copilărie de picăturile basmelor povestite de mamă-sa la lumina leneșă a lămpii, iar mai târziu, de puținele cărți și reviste ce le primea din Vechiul Regat prin desagii câte unui Șincai local, ce făcea din când în când legătura între București, Iași și Chișinău.

Aceasta a fost singura pregătire intelectuală românească a lui Mateevici, nemaivorbind desigur de piedici. Căci acestea au fost multe și grele. Rușii considerau cultura și literatura română ca inexistentă. Dacă cineva avea curajul să afirme contrariul era luat în zeflema sau era considerat un naiv și neserios. Și în toate sferele rusești atmosfera era similară. Când se vorbea despre poporul și cultura românească, se iscau râsete însoțite de obișnuitele înțepături ironice.

Românii din Basarabia erau pentru ruși o minoritate neînsemnată, fără cultură și chiar fără aptitudini de a o avea vreodată.

În cercurile rusești circula o părere curentă după care limba română era considerată incapabilă să îmbrace fondul unei științe.

E lesne să ne închipuim acum cum îi era de greu unui moldovean din Basarabia să-și însușească cultura română. Pe de o parte, exista imposibilitatea creată de totala lipsă de școli, de instrucție și educație românească, iar pe de altă parte, era imposibilitatea creată de erezia rusă față de cultura, literatura și poporul român, erezie ale cărei consecințe se răsfrângeau asupra moldovenilor din Basarabia. De aceea, un Hasdeu, un Donici etc., etc. au trecut Prutul în Moldova, îndreptându-se spre Muntenia și chiar Transilvania.

Aici nu aveau condiții prielnice pentru formarea lor ca poeți și scriitori naționali.

Totuși, erou adevărat este acela care, trecând peste toate piedicile, ajunge să atingă culmea biruinții. Doctrina creștină spune că viața fiind o neîncetată luptă, erou este acela care învinge toate obstacolele. Nu este erou acela care a venit neatins din război, ci cel care a suferit și a biruit. Nu este adevărată victoria aceea care este câștigată fără rezistență din partea adversarului.

Și Mateevici face parte tocmai dintre acei care, suportând toate loviturile gloanțelor, s-a ridicat totuși în fruntea tuturor poezilor din Basarabia și a lăsat în umbră zeci de poeți din restul țării, iar prin *Limba noastră* a lăsat în umbră majoritatea poezilor de până acum.

Opera lui stă alături de a celor mai sacri și mai profunzi poeți ai noștri.

De aceea, pentru noi basarabeni, Mateevici trebuie să ne fie scump, pentru că el ne-a cântat ca nimeni altul suferințele unui secol și tot el a profetizat realizarea visului de aur: UNIREA. Mateevici este al nostru. Este basarabean. Sufletul lui este plămădit, crescut și format în mediu basarabean. Este dovada cea mai incontestabilă a românității noastre și argumentul cel mai puternic al sentimentelor noastre românești.

(În „Raza“, an. VII, nr. 400, 27 august 1937, p. 1,
semnat Vasile Dascălu, cu portretul poetului)

SUFLET ROMÂNESC ÎN BASARABIA

Timpul din urmă — și aceasta cu deosebire după ce revista „Basarabia literară“ și-a mutat sediul în inima Basarabiei, la Chișinău — cunoaște un freamăt de suflet românesc, care ne încredințează cât de însetate erau meleagurile țării noastre din Răsărit de cuvântul și scrisul pornite din simțirea adevărată și răscolitoare a tinerilor scriitori basarabeni.

Ziarul „Raza“ și revista „Basarabia literară“ au devenit astfel flamuri albe fluturând spre înălțimile artei, mărturisind nădejdele, voința, suferințele și biruințele unui neam care, între Prut și Nistru, a stat veacuri de-a rândul în calea cotropitorilor asiatici — neclintit și încrezător în rosturile noastre de totdeauna.

Gazetele acestea, arme ale spiritului, și tinerii înflăcărați, miruiți cu harul talentelor, sunt sortiți să-i dea Basarabiei înfățișarea românească dintotdeauna, să-i șteargă cu lacrimi urmele de robie, să facă roditor cugetul românesc din vechiul ținut moldovenesc.

Volumele de poezii, numeroase și de real talent, între care *Furtuni pe Nistru* de Sergiu Matei Nica, *Sfârșitul Nord* de poetul Neculai V. Coban, precum și cel anunțat, *Cântarea de dor și de război*, cuprinzând poeziile publicate prin diferite reviste locale de poetul Robert Cahuleanu, sunt oglinzi prețioase ce reflectă sufletul creștin și românesc al Basarabiei, tristețile și bucuriile, apele, plaiurile și ogoarele ei.

Un drum tot așa de luminos îl deschid tinerii scriitori basarabeni prin șezătorile organizate în orașele Basarabiei și prin turneele artistice cu itinerarii bine alcătuite, după principiul că nici un colț din grădina frumoasă a Basarabiei nu poate fi neglijat, când din toate părțile se aud glasuri de nerăbdare, așteptând aceste șezători, prilejuri de curate întâlniri și desfătări între frații de același sânge și cu aceleași năzuințe românești.

Astfel, scriitorii ieșeni de pe lângă revista „Cetatea Moldovei”, răspunzând invitației ziarului „Raza” și revistei „Basarabia literară”, vor da mâna duminică, 21 februarie, la Chișinău, cu scriitorii basarabeni și vor citi împreună din opera lor — înfrățind sufletul moldovenesc cu cel străvechi basarabean, pe înălțimile artei, răspunzând astfel unor chemări mai presus, anunțând vremuri de armonie și fapte care abia se întrevăd.

Un turneu mai cuprinzător al cercului revistei „Basarabia literară”, organizat în toate orașele și târgurile Basarabiei, e cel început în 17 februarie la Reni, care se va termina la Soroca, în 6 martie.

Spectacolele vor fi precedate de conferințe ținute de domnii: Al. Bădăuță, dr. P. Ionescu, George Lungulescu, Valeriu Măgureanu, Pan Vizirescu și alte personalități basarabene. Scriitorii basarabeni și din capitală, D. Iov, Matei Alexandrescu, Teodor Al. Munteanu, Sergiu Matei Nica, N. Coban, V. Țepordei, Sabin Popescu-Lupu, L. Lucian, R. Cahuleanu, vor citi din opera lor, iar artiștii de seamă își vor da concursul la aceste șezători.

Acest turneu artistico-literar, merit să îmbărbăteze și să facă să freamete sufletul românesc din Basarabia, va însemna un eveniment în viața spirituală a României de peste Prut — căci vor putea să-și exprime în voce însuflețirile lor voinți de a trăi în frățescă armonie cu toți fiii Patriei.

Cercul de români adunați la revista „Basarabia literară” ne va pregăti și alte surprize, primenind atmosfera cu nesfârșită

dăruire a sufletului lor curat și cu munca purificatoare a întregii lor tinereți.

Să-i așteptăm cu încredere împreună cu reprezentanții scrisului și gândului românesc din țară.

Ei vor glăsuși și vor exprima adevărul.

(În „Basarabia“, an. III, nr. 798,
20 februarie 1943, p. 1)

CU FAȚA SPRE BASARABIA

Serbarea sobră și pioasă a Basarabiei din ziua de 27 martie a fost, printr-o minunată înțelegere a sufletelor românești, ziua solemnă, popas sărbătoresc pe care neamul întreg și l-a hărăzit în drumul său greu spre culmile biruinței.

Ne-am întors, în ziua aceea minunată, fețele spre Basarabia, nu numai noi din țara aceasta, ci și prietenii aliați din Europa și toate cunoștințele din lume care-și dau seama ce poate însemna pericolul bolșevic, au privit cu dragoste și mândrie spre această provincie românească pe care am fost vrednici s-o recâștigăm din întunericul moscovit.

Basarabia prezintă pentru Europa un far de civilizație și conștiință românească și continentală, pe care n-au stins-o în trecut toate sforțările Rusiei țariste și bolșevice; e o frontieră naturală a unei alte lumi pe care o apărăm astăzi cu armele în străfundurile Rusiei, o lume a spiritului european!

Astfel, întorși cu fețele spre Basarabia și îngenunchind smeriți înaintea suferințelor și calvarului fără nume pe care le-a îndurat, am ascultat cuvintele de îmbărbătare și de credință ale Mareșalului Ion Antonescu, ale d-lui prof. Mihai Antonescu, ale fruntașilor basarabeni luptători pentru Unire și luptători nedomoliți pentru întărirea Statului românesc, după ce această Unire a devenit fapt împlinit.

Încă răsună în urechile noastre și nu se vor șterge nicicând din inimi tot ce acești bărbați au rostit înălțător și adevărat, iar frumusețea crezurilor noastre de luptă, pentru care au murit moșii și strămoșii noștri, ne îndeamnă și astăzi să ducem la bun

sfârșit încheștarea pe viață și pe moarte cu dușmanul puternic din Răsărit, pentru a nu lăsa nimic din ce ne aparține întunericului asiatic.

Cu fața spre Răsărit, gata de luptă a fost comandamentul multor veacuri românești; acesta rămâne și astăzi în picioare; pentru a ne asigura unitatea pământului nostru fără de care neamul românesc nu va putea trăi, trebuie, în primul rând, să avem asigurată granița de Est.

Nimic temeinic nu se va putea zidi în interior, dacă Basarabia nu o vom simți din adâncimi și pentru totdeauna a noastră, așa cum a fost dintru începuturi.

„Această ultimă frontieră geografică și etnică între lumea slavă și civilizația europeană”, cum o numește un ziar italian, împreună cu părțile dintre Nistru și Bug locuite de români, trebuie să cadă definitiv sub oblăduirea stăpânirii românești, în zona luminoasă a conștiinței latine și continentale.

Mareșalul Ion Antonescu ne-a arătat drumurile ce le avem de străbătut; însă din cuvintele sale am întrezărit și mărețiile la care ne putem aștepta și care ne vor reveni pe drept ca o răsplată binecuvântată de Dumnezeu, pentru că am înțeles la timp adevărul că *„pământurile unui neam sunt părți din sufletul lui și nimeni nu poate și nu are dreptul să le uite sau să le trădeze, fără a-și trada propriul lui suflet de Român”,* adevăr formulat atât de precis de Conducătorul Statului și pe care-l vom păstra în conștiințele noastre, ca o axiomă a tuturor acțiunilor noastre în viitor.

Într-adevăr, nici de astă dată, ca totdeauna în decursul zbuciumatei noastre istorii, nu ne-am trădat sufletul de români, căci am sărit toți, într-un singur suflet, să apărăm sufletul străvechi românesc al Basarabiei, iar mormintele singuratice de pe colinele și dealurile basarabene arată lumii întregi că am preferat moartea în locul unei vieți lipsite de soarele demnității sub cre ne-am născut și am învățat să trăim.

Cu fața spre Basarabia pentru a păzi neștirbită unitatea de gând și simțire românească; cu fața spre Basarabia pentru a păzi nestins tezaurul pământului românesc de pretutindeni; cu fața spre Basarabia pentru a fi deplin conștienți de clipele ce ne sunt rezervate în viitor și de temeiurile pe care vom rămâne; căci oricare ar fi situațiile ce vor urma, noi nu vom fi decât tot cel mai înaintat bastion al Europei în fața masei slave și a talazurilor unduitoare ale Asiei.

„Numai printr-o unitate simțită a tuturor puterilor neamului — a spus la Chișinău dl. prof. Mihai Antonescu — numai printr-o îngemănare credincioasă a tuturor conștiințelor românești, numai printr-o uitare a oricăror neînțelegeri trecute și printr-o zidire din temelii noi a viitorului de mâine, Basarabia va putea fi într-un scurt popas nu pământ de margine al unui popor de restriște, ci puntea de lumină prin religie, faptă și ursită românească, ce poate spune veacurilor: «Aci am fost, aci rămânem»“!

Spre această mândră Basarabie, pe care neamul românesc o are în gândurile cele mai intime ale ființei lui, să privim mereu, ca spre cea mai aleasă imagine a propriei noastre conștiințe. Pentru ca dorințele noastre exprimate de înaltul demnitar și pe care ni le însușim ca fiind izvorâte și din străfundurile sufletelor noastre, să-și afle o grabnică și înflorită realizare.

Căci Basarabia fiind puternică și bine apărată, ne vom simți în aceeași măsură și mai asigurați că putem porni spre o nouă etapă a evoluției noastre ca neam.

Deci, mereu cu fața spre Basarabia.

(În „Basarabia“, an. III, nr. 530, 2 aprilie 1943, p. 1, 5)

BASARABIA PLÂNGE

Cu cât ne adâncim mai mult în examinarea dramei basarabene, cu atât fiorii ne străpung mai crâncen inimile și ne îndeamnă să fim mai frați în aprecierile față de cei ce și-au purtat cu resemnare crucea suferințelor robiei bolșevice. Iar pentru a ne ușura sarcina aprecierilor, e bine să ne gândim la ceea ce am fi făcut noi în locul fraților ispitiți de ghilotina terorii roșii. Fiindcă dintre toate terorii cunoscute de istorie până acum, nici una nu se poate compara cu cea bolșevică. Iar urmele anilor acestei reale răstigniri apar ca-n fenomenul stigmatizării pe fețele celor ce se perindă pe drumul căutării ființelor iubite, ridicate în scurgerea anului de robie și mânate ca animalele de jertfă spre mări necunoscute.

Ca slujitori ai tribunei ce și-a amestecat scrisul cu lacrimi de dorul revederii de frați, am cunoscut gama tuturor suspinelor în pribegie.

Am cunoscut inimi de mame sfâșiindu-se după copilașii rămași dincoace. Am cunoscut fiice leșinând la podul de la Ungheni, când își vedeau mamele întoarse de la douăzeci de metri de focul iadului bolșevic. Am cunoscut basarabeni aruncându-se în Prut, fiindcă delegația bolșevică îi întorcea îndărăt.

Dar ca dramele ce suntem condamnați să le vedem zilnic perindându-se prin redacția acestei gazete, n-am văzut și nici n-am crezut să vedem. Fiindcă ne e dat să cunoaștem din ceas în ceas dureri mai adânci decât fundul mărilor și nervi mai ascuțiți decât scăpărătorile electrice. Aproape nu-i ființă care să ne deschidă ușa și care să nu aibă ochii plini de lacrimi.

Nu știi cum mai pot oamenii îndura toate, fiindcă și înțelepciunea filosofului: „Nu da, Doamne, omului cât poate el suferi“ e depășită.

Nu mai departe decât acum două zile, am primit vizita a trei doamne, pornite dintr-un oraș din Bugeac, care ne-au declarat că au plecat în lume să-și caute soții și copiii. Nu le mai leagă nimic de viață. N-au zile, n-au nopți, n-au liniște, n-au nimic... Trei doamne care au plecat să nu se mai întoarcă dacă nu-și vor găsi copiii și soții. Trei doamne ce și-au luat lumea în cap fiindcă le-au fost distruse familiile, căminele, viețile. Trei doamne cărora nu le-a mai rămas decât regăsirea celor smulși din inimile și sufletele lor chinuite și obidite.

Dar prin aceste doamne vorbesc alte sute de mii de mame cu ochii scurși după cei răpiți din leagănul familiilor și mânați pe drumurile bătătorite de alte milioane de victime ale revoluției „fericirii maselor“. Fiindcă sfertul de veac de regim comunist n-a cunoscut decât arestări, deportări și asasinări. Deci lacrimi și sânge.

Dacă Lituania trebuia să cunoască șapte sute de mii de deportări, Basarabia a cunoscut în mai puțin timp trei sute de mii de jertfe nevinovate. Basarabia a cunoscut oameni ce nu știu focul inimii. A cunoscut oameni ai căror dinți rânjesc la vederea suferinței și care înăbușă oftatul cu țeava revolverului. Dacă omul n-ar fi fost înzestrat de Dumnezeu cu darul uitării, azi n-am mai avea nici un fiu al Basarabiei în stare normală. Să ne imaginăm o singură percheziție făcută de copoi fără inimă ai N.K.V.D.-ului în miez de noapte. Întoarcerea cu fața la perete, îmbrăcat sau dezbrăcat, exact așa cum te-a găsit în pat, precum și tortura la care te supunea pentru ați smulge mărturisirile ce le trebuiau, sunt mai mult decât chinurile iadului.

Dar atmosfera din noaptea deportărilor, Doamne, Doamne, cât era de groaznică!

Un prieten, intelectual rămas involuntar la refugiu în Basarabia, îmi povestea zilele trecute: „La 12 iunie trecut, am

primit ordin să spălăm trei sute de vagoane de vite. Eu, care ajunsese din milă hamal în gară, întrebam pe șeful gării de mărfuri, ce rost au spălările acestea!

„Războiul“, rosti el. Și, supraveghind lucrările de spălare, îi amenința pe cei ce încetau lucrul că-i va propune pentru închisoare.

Și când colo, în loc de război, deportări. Iar drept ironie a sorții, șeful ce ne mânase în ajun să spălăm mai repede fusese adus printre primii în tren.

Făcându-se apelul, cei strigați erau obligați să îngenuncheze. Și așa, în genunchi, mergeau câte 100-200 de metri până la vagon și când a pornit trenul înnebuneai, nu alta.

Totul era un țipăt, curat ca-n iad. Atunci pentru prima oară mi-am putut imagina iadul. Of! Doamne, Doamne. Și așa a fost peste tot.

De aceea Basarabia suspină. Și va mai suspina încă.

Cu cât timpul trece, cu atât lacrimile Basarabiei curg mai fierbinți din ochii milioanei de suferinzi, ale căror inimi clocotesc de durerea deznădăjirii de cei trimiși în altă lume.

Basarabia plânge!

Plâng mamele, plâng soțiile, plâng copiii rămași singuri pe lume, plâng casele pustiite, plâng toți de la mic la mare, plânge Basarabia întreagă.

Fiindcă cei ce-au robit-o nu i-au lăsat decât foc, dureri și ochi ca să plângă...

Dar va veni și ziua când lacrimile de durere și foc se vor transforma în lacrimi de bucurie.

(În „Raza“, nr. 605, 15-22 februarie 1942, p. 1)

PRIN BASARABIA RUINELOR

Cu cât trece timpul de la reîntoarcerea noastră în Basarabia, cu atât aspectele dramei fraților robiți de barbarii roșii sunt mai numeroase. Abia pe măsură ce luăm contact cu realitățile ne dăm seama că Basarabia de azi este o ruină. Și asta nu numai sub raport arhitectonic, ci mai ales sub raport social și familial.

Este adevărat că Chișinăul te îngrozește când îl vizitezi acum, după ce pomii s-au dezbrăcat de frunzișul lor verde. Tot adevărat este că Bălții, Călărașii, Româneștii, Căușanii, Hânceștii sunt tot un fel de ruine. Și iarăși mai este adevărat că fabricile basarabene, morile, magazinele din toate orașele și târgurile au fost prefăcute în aceleași mormane de pietre necuvântătoare.

Dar mai adevărat decât toate acestea ne apare acum ruina socială și familială. Peste 50% din familiile intelectualilor basarabeni nedeportați sunt distruse. Au rămas numai mamele și copiii, ca să-și plângă soții și părinții deportați spre fundul pustului sălbatic.

Nu găsești o singură familie dintre cele rămase în Basarabia, care să n-aibă o durere: o rudă asasinată, un prieten dispărut, o casă distrusă, un frate luat cu forța.

Ceea ce ne interesează însă pe noi, sub raport românesc, este secerarea majorității absolute a intelectualilor moldoveni și frunțașilor gospodari. Tot ce a avut orașul și satul basarabean mai bun, mai curat și mai integru, a fost șters de pe fața pământului.

Am întâlnit săptămâna trecută la Curtea Marțială din Chișinău un grup de țărani din Pitușca Lăpușnei. Mărturisesc:

m-am speriat când i-am văzut. Nu-mi venea a crede. Aveau fețele găurite de gloanțe. Maxilarele ieșite din cauză că mușchii ce-i acopreau fuseseră zdrobiți de baionete, degetele ciopârțite, picioarele rupte, încât păreau mai mult arătări decât oameni. Când încercau să vorbească, felul cum se mișcau maxilarele ieșite în afară te înspăimânta. Cel mai desfigurat dintre ei mi-a povestit că, după începutul războiului, când se auzea clar bătaia tunului dinspre Prut, preotul lor, regretatul Chiriță (Mihail), a slujit un Te-Deum, la care se rugă pentru Rege, Conducător și armatele „drept-credincioase”. La ieșirea din biserică le spuse țăranilor ce-l felicitau pentru frumoasa slujbă că „degrabă o să avem oaspeți”.

În câteva ore, vestea s-a răspândit ca fulgerul prin tot satul. Și preotul a fost arestat împreună cu mai multe zeci de țărani, scoși în afara satului și împușcați fără milă. Primul a fost împușcat preotul. Când au început să împuște țăranii, aceștia au început să fugă. Majoritatea au fost omorâți. Numai câțiva au scăpat. Și aceștia complet desfigurați. Ți-e milă să-i privești.

Dar cazul de la Pitușca nu-i primul și nici ultimul. Peste tot, pe unde conștiința românească a încercat să reacționeze, a fost înăbușită prin exterminare.

Numărul moldovenilor dispăruți este neînchipuit de mare. Și oricâte statistici se vor face, ele nu vor putea stabili adevărul vreodată.

Ceea ce nu va putea fi stabilit nici aproximativ, însă, este gradul de suferință al celor martirizați de satanica robie roșie.

Fiindcă orașele se vor reclădi. Și vor lua un aspect românesc, iar populația va putea fi și ea în majoritate românească. La fel gospodăriile, fiindcă nu averea îl face pe om, ci omul face averea.

Dar familiile dezmembrate, frații asasinați și nervii distruși nu se vor mai reface. Vom asista încă multe decenii la oftatul basarabenilor distruși și va trebui să ștergem mulți ani lacrimile copilașilor rămași fără părinți și deci fără ocrotitori.

Până la deșertarea paharului suferinței basarabene va mai trece mult.

De aceea problema refacerii Basarabiei nu se poate pune din punct de vedere arhitectonic. Mai există aspectul social, familial, economic și chiar spiritual.

Trebuie să se refacă întâi omul. Vorbim desigur de omul nevinovat și loial Neamului său. Iar pentru a se reface acest biet om, devenit un fel de câmp de experiență al răbdării și al îndurării, el trebuie cercetat, înțeles și ajutat. Și datoria de căpetenie o avem noi, frații de sânge, de crez și în parte și de suferință.

Fiindcă să fim înțeleși: clădirile singure nu vor putea contribui la renormalizarea Basarabiei. Omul înainte de toate.

Cine nu iubește Basarabia și n-o înțelege, nu va putea lucra la redresarea ei. De aceea, înainte de toate, trebuie să ne apropiem de românul basarabean cu dragoste, fiindcă numai așa îl vom putea ajuta. Fiindcă el este baza. El e legat de pământ prin oasele strămoșilor, prin vlaga ce i-a dat-o câmpul mănos al plaiurilor noastre și prin credința în dreptatea divină.

Au trecut prin Basarabia barbarii veacurilor prime, au trecut și barbarii veacului ce-l trăim. Dar toți au trecut ca apa, fiindcă, vorba unui înțelept țăran din Samalia Cahulului: „Vremurile trec, deceniile se schimbă, numai noi rămânem“.

(În „Raza“, an. XI, nr. 596, 2 noiembrie 1941, p. 1)

BASARABENII

Azi nu-i mai întâlnim decât în refugii. Amărâți, abătuți, îndurerăți și distruși, basarabeni cutreieră pământul patriei de la un capăt la altul în căutarea unei liniști și a unei aciuări temporare.

Din tabăra lor nu face parte numai cei născuți în Basarabia, ci și cei aclimatizați acolo. Adică toți frații de sânge, de lucru și de credință în Dumnezeuul părinților noștri, pe pământul Sfântului Ștefan. Când ne întâlnim azi în refugiu și ne strângem mâinile, inimile bat în același ison, fiindcă aerul codrilor noștri a avut puterea să ne adune și să ne unifice sufletește.

Cine vrea să se convingă, să se apropie de noi, să ne cerceteze în adâncul durerii pribegiei și să ne înțeleagă. Iar dacă cineva vrea mai mult, să privească de curiozitate pe la ușile prefecturilor, ale camerelor agricole și ale altor instituții și când vor zări un grup tăcut, care stă modest să-i vină rândul, fără să se înghesuie, să știe că-s basarabeni. Și când va mai vedea grupuri care nu se revoltă că au fost refuzați pentru că a fost servit „un prieten“ înaintea celor ce așteaptă, să știe că tot basarabeni sunt.

Asta-i firea lor. Sunt modești până la revoltă și răbdători până la disperare. Iar când încearcă să-și plângă necazurile, li se sare în cap. Fiindcă lumea-i obișnuită să-i vadă tăcând și înghițind. Basarabeanul n-are voie să ridice vocea, când e nedreptățit, n-are voie să-și ceară dreptul când îl are și nici să spună adevărul când trebuie.

De aceea articolul „Oroare de refugiați“ a provocat surprize și supărări, deoarece foarte mulți credeau că noi avem dreptul numai la tânguiri. Parcă celelalte drepturi din țara noastră ar aparține numai altor categorii de oameni, cu exclusivitatea refugiaților în general și a basarabenilor în special. Ca răspuns la articolul menționat, unii ne-au atacat prin scrisori anonime. Aceștia nefăcând parte din categoria oamenilor, nu merită să le dăm vreo atenție.

Alții însă ne-au atacat în presă. Unul este părintele Gr. Tivdă din Galați, căruia noi nu permitem să-i schimonosim numele, dar care ne atacă în ziarul „Acțiunea“.

Cucernicia Sa se leagă de doi preoți refugiați și utilizați la Galați, despre care spune că au o situație excelentă.

Dar, pentru Dumnezeu, când ne vom dezobișnui să generalizăm cazurile particulare? Dacă există doi preoți pe care îi crede mulțumiți, asta înseamnă că toți sunt mulțumiți? Să-i întrebăm însă pe ei și să vedem dacă este așa.

Să mai rotim apoi ochii în jur și să vedem și amarul celorlalți. Fiindcă noi știm ce știm. Dar nu-i timpul să vorbim mai mult.

Mărturisim însă că niciodată nu ne-am fi permis gestul mărinos al părintelui Tivdă de a-i trimite pe frații refugiați ACOLO ȘI AȘA cum i-a trimis Domnia Sa.

Noi rugăm pe Bunul Dumnezeu ca nici soției părintelui Tivdă și nici copiilor sfinției sale să nu le fie dat să audă din gura cuiva vreodată ceea ce am auzit noi de la sfinția sa.

Nici pâinea noastră să n-o mănânce vreodată, și nici odihna noastră să n-o aibă.

Invităm pe toți cei ce ne judecă să se transpună în situația noastră și atunci ne vor judeca altfel. Fiindcă tragedia refugiatului nu-i de suprafață, ci-i de profundă zguduire și trăire sufletească. Până și copilașii aflați la vârsta jocului o trăiesc în intensitatea ei.

Un frate învățător, refugiat cu noi și aciuat pe unde Oltul străpunge inima Carpaților pentru a o lua la fugă spre Dunărea bătrână, ne scrie că fetița unui coleg de pribegie s-a urcat în ziua de 10 mai pe munte, fără a spune cuiva un cuvânt. După o zi de absență, fetița veni spre seară cu ochii roșii de plâns și fața îngrijorată. Întrebată unde a fost, micuța răspunse în hohote: „M-am urcat să văd Basarabia și serbarea din satul nostru scump. Dar n-am văzut-o nici pe bunicuța, nici școala, nici biserica lui părintele Neculai și nici hăinuțele mele de la serbarea de anul trecut. Era să nu mai cobor acasă, dar mi-era jale de mămicuța că va plânga și din cauza mea“.

Asta-i starea noastră sufletească. De unsprezece luni de zile, ne-am dus amarul singuri, fără a învinui pe cineva. Am tăcut, am suferit și ne-am dus crucea înainte. Nu ne-am permis să punem probleme de ordin juridic și moral, din delicatețe.

S-au făcut legi pentru refugiați, ca să nu fie respectate. Deși legea din 10. iulie trecut este și azi în vigoare, ea nu se aplică decât în principiu.

Și noi am tăcut, am răbdat și tot vinovați suntem.

(În „Raza“, nr. 581, 3 iunie 1941)

AU CĂZUT LANȚURILE ROBIEI

Încep atât de mișcat rândurile de față, încât, dacă aș putea, aș striga să m-audă până-n sat la mine, cel din urmă basarabean: „sculați frați c-au căzut lanțurile robici. Treziți-vă din somnul deznădejdiei și ieșiți cu flori, pâine și sare înaintea ostașului aducător de libertate și fericire“.

Dacă aș putea, aș zbura până departe, să văd aievia „sărbătoarea cea mare a slobozeniei... pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-însa“. Să văd Basarabia curățită de lepra jidovismului și a diavolului roșu. Să văd bisericile pline de moldoveni, îngenuncheați la auzul veștii celei mari a eliberării de pe amvonul suferințelor de până ieri și a fericirii de azi. Să văd unde l-au căsăpit pe tata antichriștii, să îngenunchez, să sărut pământul sfințit de sângele martir și să-i ridic o cruce pe Golgota răstignirii lui.

Urmele suferinței celui mai greu an de robie sunt atât de adânc întipărite în mădularele noastre, încât vor trece anii, ne vom trece noi, unul câte unul și ele tot vor rămâne. Fiindcă sunt întipărite până în cele mai ascunse fibre ale conștiințelor noastre, ca și în paginile îndoliate ale istoriei neamului acesta de martiri.

Robia roșie a Basarabiei va rămâne în amintirea viitorimii ca o adevărată pildă de iad pe pământ.

Neamul nostru a cunoscut multe năvăliri și cruzimi. Pământul nostru a fost udat de sângele străbunilor, sfâșiat de bandele goților, vizigoților, hunilor lui Atila cel mai crud ca jivinele pădurilor.

Dar ca robia antichristului de la Kremlin n-a mai cunoscut.

Timp de un an de zile, Basarabia n-a cunoscut decât gemete înăbușite, deportări și asasinări.

Blândului și bunului nostru moldovean nu-i mai rămăseseră decât ochi ca să plângă și limbă ca să-și roage moartea. Iar în zilele din urmă, prigoana împotriva a tot ce-i românesc pe meleagurile noastre a fost atât de crâncenă, încât nici Nero cel nebun n-a vărsat atâta sânge și n-a curmat atâtea vieți.

Basarabia noastră nu-i decât un cimitir și o mare de copii și de mame ce se roagă pentru izbăvirea de cel viclean și de năvălirea altor neamuri.

De la Hotin până la Chilia e numai sânge și blestem.

Dar din mormintele celor căsăpiți de fiii întunericului, ca și din gropile comune ale vitejilor noștri ostași, se ridică aureola jertfei, care, întocmai luminii, împrăștie orice încercare de dăinuire a fiilor Satanei.

Sângele jertfei lor e fulgerul furtunilor și cremenea trăsnetelor ce distruge orice împotrivire satanică.

Eroii ce-au salvat sfântul nostru pământ s-au înfrățit până într-atât cu noi toți cei născuți și crescuți pe meleagurile scumpei noastre Basarabii, încât azi ei sunt una cu noi: os din osul străbunilor noștri, sânge din sângele lor și duh din duhul lor și al nostru.

Vaietul nostru al tuturor îi împunge cu sulița de foc a răzbnării pentru a zdrobi pe vrăjmaș.

Iar noi, iubiți frați, scăpați din focul Gheenei roșii, să mulțumim Cerului că ne putem ruga liberi în bisericile noastre, că putem vorbi dulcele nostru grai neschimonosit și că putem dormi liniștiți și feriți de vântul de miez de noapte al strigoilor roșii.

Basarabie, Basarabie, dacă ai ști cât am suferit noi pentru tine, cât am plâns de dorul tău și cât am scrâșnit din dinți de durerea depărtării, ai uita mai ușor calvarul îndurat. Când ai ști că toți fiii morți în pribegie își dădeau sufletul cu numele tău pe buze, și-ai vindeca mai cu ușurință rănila robiei.

Și când ai ști că toți copilașii pribegilor tăi n-au văzut în visurile lor, de mii de ori, decât meleagurile tale fermecătoare, i-ai primi cu mai multă căldură de mamă și ți-ai înăbuși și mai categoric oftatul tău greu.

Și când ai mai ști că Generalul eliberator ți-a închinat cele mai scumpe clipe ale anului de zbucium și ți-a adus cele mai sfinte jertfe Ție, cu mormintele răzeșilor străjuitori de națiune, ai plânge de fericire, cu toată frunza bătrânilor tăi codri și a bogatelor tale livezi de meri domnești.

Basarabie eliberată, saltă acum și te bucură întru învierea cea nouă.

(În „Basarabia“, ziarul noii vieți românești, an. I,
nr. 1, 23 iulie 1941, p. 3)

... JELUI-M-AȘ ȘI N-AM CUI...

Drama refugiuului devine din ce în ce mai grozavă. Sosirea primăverii, în loc s-aducă alinare, răscolește amintiri și pune probleme ce măresc durerea lumii pribegite.

Toți își amintesc cu nespus regret de preocupările anilor trecuți în scumpa noastră Basarabie, de pozițiile ce le-am avut și de faptul c-au fost și ei odată oameni. Chiar acei ce au primit posturi, mori, moșii și vii în arendă se simt stingheri în activitatea lor, deoarece nu-s acasă. Nu există categorii de refugiați, oricât de bine plasată în aparență, care să fie mulțumită. Și asta nu din cauza fraților de aici, ci din cauză că sunt ruși din rădăcinile baștinei lor. De aceea, cu cât primăvara cheamă mai puternic la viață natura, în amorișire până acum, cu atât durerea că nu ne putem îmbăta și noi de parfumul zarzărilor din grădinile copilăriei noastre devine mai chinuitoare.

Zilele acestea ne-a vizitat la redacție un grup de elevi refugiați din Basarabia. Erau din toate regiunile iubitei noastre provincii. Majoritatea erau însă fii de țărani, fugiți fără părinți. Unii ne-au arătat acte oficiale din care se vedea că în timpul retragerii au avut atitudini eroice. Alții ne-au arătat chipurile colegilor omorâți în retragere de bandele criminale, iar alții, veniți mai recent, ne-au destăinuit lucruri mai mult decât tragice.

Spovedania acestor fii de răzeși și de mazili este din cele mai impresionante. Fiindcă de la ienicerii luați de turci în veacurile trecute și până la cele câteva mii de copii moldoveni, ce și-au lăsat mamele sfâșiindu-și hainele de durerea despărțirii, nu există drame familiale mai zguduitoare.

Un cahulean, cu chip angelic, mi-a mărturisit plângând: „Chipul mamei mă urmărește zi și noapte. În orice țărancă venită la oraș o văd pe mama. Iar când zăresc un car cu boi mânați de stăpânul lor, cred că neapărat trebuie să fie tata. Sărmanul! L-am lăsat bolnav în pat. I-am sărutat mâna și m-a binecuvântat, rugând pe Bunul Dumnezeu să mă ferească de rău. «Du-te în România noastră scumpă și bună». Mama m-a petrecut până în deal la Cruce. Acolo a îngenuncheat, a bătut trei mătăanii, m-a sărutat fierbinte, de credeam că buzele-i sunt de jeratic, mi-a făcut semnul crucii, mi-a dat un pumn de țărână de pe mormântul bunicului și mi-a zis: «Mergi cu Dumnezeu. Să nu-L uiți. Iar țărâna s-o porți mereu cu tine. Îi sfântă, fiindcă-i udată de sânge creștin. Și are să te scape de la multe necazuri».

M-a urmărit până m-am ascuns după deal. Și de atunci n-o mai pot uita. Îi văd chipul mereu. Așa cum vă văd pe dumneavoastră.

Săraca mama! Unde-i ea să-i spun tot ce mă doare. Fiindcă nimeni pe lume nu mă înțelege ca ea. Mama mă pricepea îndată ce mă vedea. Ea singură știa să m-ajute, să mă mângâie și să mă îmbărbăteze. Altă mamă ca a mea, nu mai găsesc eu niciodată...”

În același sens au vorbit și ceilalți copii. Din sincera lor spovedanie am înțeles că ei au nevoie de cineva care să le fie aproape, să-i înțeleagă, să-i ajute, dar mai ales să-i întrebe ce-i doare. Fiindcă în fond toți repetă refrenul doinei noastre basarabene:

*„Jelui-m-aș și n-am cui
Jelui-m-aș codrului
Dar codrul are frunza lui
Și de mine nu i-i lui...”*

Este ecoul ce revine tocmai de acasă, fiindcă aceeași doină e actuală pe ambele maluri ale râului blestemat.

E doina durerilor noastre înăbușite.

Cine o-nțelege, să-și plece urechea s-o asculte și, dacă poate, să-i ajute pe cei ce-o fredonează timid, sau o intonează tumultuos. Dar mai ales să-i ajute pe micii pribegi, fără cămine și fără mame care să-i aștepte la Paști cu ouă roșii și cu cozonac. Cel puțin noi, lumea pribegilor, să-i cunoaștem, să ni-i apropiem și să le ținem locul părinților rămași... Ei sunt ai noștri și noi ai lor.

Să nu uităm că vin Floriile și Paștele fără bucurii și fără mângâieri pentru ei.

(„Raza“, nr. 573, 8 aprilie 1941, p. 1)

MISTICA BASARABEANĂ

Există o mistică națională, după cum există una religioasă. Dacă prin mistica religioasă înțelegem depășirea eului omenesc și chiar mortificarea pământescului din om pentru trăirea în Dumnezeu, prin mistica națională înțelegem pierderea de sine pentru a trăi toate bucuriile, dar și toate suferințele neamului din care facem parte. A trăi în permanență și intens toate aspirațiile neamului meu și a căuta să înfrâng din dinamismul lăsat moștenire de generațiile ce mi-au glorificat neamul în fața istoriei și a Creatorului — iată ce înțelegem prin mistică națională.

Deci mistica națională înseamnă trăire reală în marele eu al națiunii, răspândind toate bucuriile, toate durerile dar și toate aspirațiile neamului din care fac parte cu trup și suflet.

Niciodată n-am înțeles mai clar această taină ca-n trista noastră pribegie. Acum toate miile de refugiați tresărim instantaneu la același gând al revederii mormintelor străbune, toți lacrimăm la auzul aceluiași glas de durere și toți visăm același ideal...

Mă aflam zilele acestea la podul de la Ungheni, mânat de gândul că voi întâlni și eu pe cineva din cei rămași în necunoscut. Mă dusesem fiindcă se anunțase un nou lot de repatriați.

Câteva zeci de oameni care așteptau se apropiaseră de pod. După mai multe ore de enervare am zărit convoiul apropiindu-se.

Toți așteptam emoționați. Comisia își începu lucrările. Și repatriatii fură îndrumați unul câte unul spre noi. Primul, un moldovean din părțile Hotinului, când se văzu dincoace, aruncă bagajul cât colo, începu să plângă în hohote, se descoperi, înghe-

nunche, își făcu cruce cu o evlavie de pustnic dostoievskian și începu să sărute pământul udat de ploaie, cum își sărută mama copilașul scăpat de la o moarte sigură.

Iar după ce se ridică, tremurând ca o vargă, exclamă ușurat și înseninat la față: „Acum pot să mor“. Și scena s-a repetat trei zile de-a rândul.

Iar noi de dincoace priveam cu îndurerare că nu putem să îngenunchem cu aceeași evlavie și să sărutăm cu același nesăț pământul nașterii și al copilăriei noastre.

Am ascultat apoi din gura lor drama celor de acasă, pe ale căror chipuri le vedeam numai când închideam ochii... Iar după dureroasa mărturisire auzeam parcă mai aproape zvâcnetul inimilor celor pe care-i voiam lângă noi, dar care sunt încă departe.

Strecurându-mă pe sub vâlul nopții am ținut să particip la ruga din Biserica lui Antim cel martirizat, unde am comemorat ziua de 27 martie în a 39-a Joie a patimilor pribegiei noastre.

Acolo am văzut toată Basarabia. Oameni de toate vârstele, de toate categoriile sociale, dar în același grad de suferință și dor după Basarabia noastră iubită. Pe fețele tuturor citeai aceleași gânduri, din piepturile tuturor ieșeau aceleași oftaturi și din ochii tuturor curgeau aceleași lacrimi.

În conștiințele tuturor însă era același crez.

Primul 27 martie îndoliat i-a unit pe toți ai noștri în aceeași solidaritate, cum nu știu dacă i-a mai unit vreodată de la 1918 încoace.

Acum s-a verificat istoricește că suferința îi apropie pe oameni mai mult decât orice pe lume.

Iar mărturisirea ultimilor repatriați că *ora ostașului* de duminica trecută de la posturile noastre de radio i-a făcut pe toți cei de dincolo să se simtă alături și împreună cu noi, confirmă credința noastră în realitatea misticii naționale.

Iată ce înseamnă mai exact mistica basarabeană!

Dor de pământ și de părinți, suferință pentru ceea ce îndurăm cu toții, lacrimi pentru îndurerații frați, jurăminte pentru relicvele străbunilor eroi.

Asta-i mistica basarabeană.

Între aceste puncte cardinale se desfășoară toată viața noastră de pribegi... Noi nu avem zile, nu avem nopți, nu avem sărbători, nu avem bucurii și nu avem distracții, fiindcă toată viața și toată ființa noastră este închinată sfintei noastre Basarabii.

Pentru ea ne zbatem, pentru ea suferim, pentru ea ne chinuim, pentru ea plângem, pentru ea ne vom jertfi.

Alt ideal nu avem în viață. Ne culcăm cu Basarabia pe buze, o avem veșnic în conștiințe și o purtăm în mădularele ființei noastre așa cum își poartă martirul crucea suferințelor fără să scoată un cuvânt de protest.

E crucea de bunăvoie pe care ne-am luat-o și pe care o ducem cu resemnare.

Așa își iubesc basarabonii provincia lor.

Numai cine a gustat din amarul pahar al pribegiei ne poate înțelege, fiindcă numai acela știe ce înseamnă dorul de mamă, de casa părintească, de agudul copilăriei și de bisericuța încreștinării.

Pribegie nu înseamnă tristețe, ci dor intens și permanent de ființele, locurile și obiectele iubite.

Abia în pribegie înțelege omul sensul adevăratei iubiri, care reprezintă identificarea cu oamenii și cu natura melegurilor părăsite.

Basarabie, Basarabie, dacă-ai ști cât de adânc ești întipărită în sufletele și corpurile noastre suferinde, ai veni tu singură spre noi.

Dacă ne-ai mai putea strânge o dată cum își adună cloșca puii sub aripi, ne-ai simți dragostea ce ți-o nutrim, iar noi căldura ta de mamă îndurerată. Abia atunci ai putea verifica sinceritatea dragostei noastre, iar noi binecuvântarea cerului tău blând și căldura ta de mamă.

(În „Raza“, nr. 527, 1 aprilie 1941, p. 1)

MOȘ ION CODREANU

Am vorbit cu el. Nu la Parlament, ci în Basarabia. Și nu demult, fiindcă nu îl cunoșteam încă. Am vorbit cu el chiar zilele acestea. Așa cum vorbesc doi oameni despre un lucru la care țin în egală măsură.

Eram pe la Pereval, gara merelor domnești. Trenul București-Chișinău nu ne putea duce mai departe, deoarece dealul de la Pereval începuse din nou să alunece. Punându-se problema întoarcerii la Ungheni sau a parcurgerii drumului pe jos până la Corneștii prunelor, strugurilor și ai porumbului fiert, câțiva dintre călătorii moldoveni aleseseră ultima soluție. Pornirăm. Înaintea noastră mergea, drept călăuză, un țăran arătos și sfătos. Toader Neaga îmi șoptește: „Îl cunoști, Vasilică?” — „Nu! Cine-i?!“ — „Moș Ion Codreanu, bre!“ Am roșit până-n vârful urechilor, pentru că era singurul basarabean de văz pe care nu-l cunoșteam. Am început să-l urmăresc cu mai multă atenție. Ajunși în vârful dealului ne oprirăm. Se vedea Basarabia ca-n palmă. Moș Ion se sui pe o piatră de hotar și privi cu atâta nesaț în toate părțile de parcă ar fi vrut să absoarbă tot ceea ce-i arăta priveliștea.

„— Strașnică țară, măi fraților, Basarabia asta a noastră. Ia priviți grădinăretul Miclăușenilor, al Uprăzăreștilor, Dolnei, iar mai la vale, al Chețcanilor și Copancei. Doamne, Doamne, câtă frumusețe și bogăție! Cred că nici în rai nu găsești așa priveliște. Mere, perje, abricoase, chersăce, prăsade, tot ceea ce gustu-ți poștește!

Am fost eu prin multe țări și am văzut oleacă de lume. Dar ca la noi în Basarabia nicăieri nu-i. Ai tot ce dorești. Dumnezeu a fost așa de darnic cu noi, că ne-a răsădit în colțul ista de rai de toate.

Oameni buni și blajini ne-a dat, ape cu tot felul de înotătoare avem, ce ne mai lipsește! De aceea țin eu așa de mult la Basarabia. Nicăieri nu mă simt așa de bine ca pe pământul ei. Când mi-amintesc de întâmplările de acum douăzeci și cinci de ani, pe care le-am trăit și le-am dus pe umerii mei, parcă nu-mi vine a crede c-am fost în stare să înfrunt toate furtunile de atunci și până azi“. Și zicând acestea, închide ochii și scoate un oftat adânc din pieptul obosit de urcuș.

„— Tare multe au fost. Îmi amintesc cât de greu ne-a fost să potolim furtunile antiunioniste de atunci. Dar la Paris, când cu recunoașterea Unirii, mămuleană dragă, ce mai de frăsuială! Credeau potrivnicii că noi șuguim. Când ne-am întâlnit față în față, atunci a scăpărat și s-o luminat. Ș-atunci au văzut cu cine au a face.

Am câștigat cu multe sudori lupta. Da-i vorba c-am câștigat-o.

Dar lupta ispitelor!... A bengului a mai fost și asta.

Eram poftit de trei ori pe zi și de cinci ori pe noapte la declarații... Mă-ntorceau cum se-ntoarce aluatul în covată. Mi se cerea să spun că acum douăzeci și cinci de ani a votat baioneta, nu conștiința. Și mi se făgăduiau în schimb toate bunătățile lumii. Îmi curgeau sudorile cum curg șiroaiele după ploaie. Când mă speriau, când mă mângâiau, doar, doar, le-aș face pe plac. Se schimbau «binevoitorii» mai ca mânușile. Care mai de care era mai original în a mă ispiti.

Dar toți s-au ales cu nimica toată. După un șirag întreg de luni, au înțeles ei că moș Ion n-are două săbii în aceeași teacă. Și nici conștiință de vânzare...“

Când a terminat plângerea de-a binelea, Toader Neaga îmi șopti lăcrămând și el: „Bietul moș Ion, numai la Katovschi l-am

mai văzut plângând. Acum un sfert de veac era cu totul alt om. Bărbat între bărbați...“

„Dar să mergem, fiindcă azi e în 27 martie și trebuie să fim la Chișinău“, zise moș Ion.

Privi din nou împrejur cu același nesaț de viață. Fața-i era iluminată ca o troiță nouă acoperită cu zinc, de la o cruce de drum basarabean.

Pornim cu toții spre Chișinău. Moș Ion mergea tot în frunte. După el, Toader Neaga și Cateli de la Bălți. Toți erau slăbiți, dar fericiți că ne-a apucat răsăritul soarelui în vârful dealului de la Pereval, de unde vedeam ca-n oglindă toată Basarabia.

Aveam pentru prima dată-n viață această fericire. La un moment dat unul dintre noi se opri în loc. Ne atrase atenția că aude ceva. Ne oprirăm cu toții. Erau clopotele soborului din Chișinău... „Tot așa sunau și acum douăzeci și cinci de ani zise moș Ion, după Marele Act al votării Unirii“.

Am început cu toții a plânge...

Mă trezii. Era ora 8,00. Perna-mi era udă de lacrimi.

Bat clopotele.

Un val de tristețe îmi cuprinse sufletul când văzui prăpastia dintre vis și realitate...

Era martie 1941.

(În „Raza“, nr. 571, 25 martie 1941, p. 1)

JERTFE PENTRU BASARABIA

Încep rândurile de față mai îndurerat ca niciodată. Parcă sunt electricizat. De o săptămână nu mai știu ce e noaptea și ce e odihna. Toate încercările de calmare sunt zadarnice. Mai rău mă frământă și mă torturează. Atât de profund m-a impresionat și mă stăpânește drama vieții eminentului dascăl basarabean Olaru.

Îl văd ca acum. Era prin octombrie trecut. Venise la București după niște treburi și fiindcă ne lega o prietenie încă de pe vremea luptei comune împotriva anarhiei și înstrăinării Basarabiei, a venit să mă viziteze la redacție. Era abătut. Mi-a destăinuit lucruri importante, dar și dureroase. În Hânceștii lui dragi, pe unde străjuise odinioară Mihalce Hâncu, s-a înălțat o statuie a lui Katovschi. Și asta nu-l putea lăsa indiferent. Căminul lui scump fusese transformat în club pentru Katovschi. Și apoi toți frunțașii moldoveni ce activaseră în căminul ce-l conducea prietenul Olaru se aflau la Katovschi în Chișinău. Unii temporar, iar alții pentru ani întregi. Când vorbea de soarta lor i se ridica sângele în față, și-i țâșneau lacrimi din ochi. Se scuza că el e autorul moral al nenorocirii acestora. Dacă nu i-ar fi determinat să activeze la cămin, sărmanii ar fi avut altă soartă.

Cu toții suntem vinovați de soarta lor. Drama lor e drama noastră. Sau mai exact e din cauza noastră. De aceea, îmi spunea el foarte hotărât, este nevoie să ne jertfim pentru a-i salva. Spunea că-i aude mereu implorându-i salvarea. I se părea că, dacă l-ar întâlni, l-ar arde în fața bibliotecii căminului pentru că

nu i-a evacuat împreună cu cărțile lor dragi. Le aude parcă gemetele și plânsetele...

Nu trebuie să-i lăsăm, insista el. Vorbea hotărât și emoționat. Când pronunța numele Basarabiei se lumina la față și se înveselea de parcă avea o avere pe care o vedea aieva. Spunea că, cu cât ne depărtăm mai mult de tragedia de la 28 iunie trecut, cu atât dragostea lui pentru pământul scump al Basarabiei revine mai intensă. Nu vede, nu aude și nu visează decât Basarabia.

Îl priveam și mă gândeam la fenomenul stigmatizării din creștinism, care te face una cu Iisus Hristos. Mă gândeam la scena apariției cuielor Răstignitului de pe cruce în mâinile și picioarele celui ce-l iubește până la confundarea cu suferințele Lui. Mă gândeam la acei urmași ai lui Hristos care-i iubesc atât de puternic, încât prin carnea lor El se răstignește din nou. Sângele țâșnește din mâini și din picioare, parcă El ar fi din nou întins pe crucea de la Golgota.

Atunci am înțeles pentru prima dată în viață că iubirea de Neam merge până acolo unde rănile lui devin rănile fiilor săi. Și tot atunci am înțeles taina transfigurării miilor de pribegi basarabeni, azi liberi în țară liberă... Când ne-am despărțit, Dascălul Olaru mi-a spus că pentru el nu mai există nimic pe lume, decât Basarabia...

Am primit după câțva timp mai multe scrisori de la el, prin care îmi repeta gândul și hotărârea lui neclintită de a se jertfi pentru Basarabia. Socoteam că timpul, care-i cel mai bun doctor, va vindeca această rană sângerândă azi, după planul Providenței și fără a fi nevoie de jertfe omenești. Tot așa cum se întâmplase și în trecut.

Dar în dimineața sâmbetei de 8 martie, când mă pregăteam să mă duc să-mi pomenesc morții rămași în Basarabia, soția lui Neculai Olaru m-a oprit și mi-a anunțat tragicul deznodământ: cel ce jurase că se va jertfi pentru Basarabia, se ținuse de cuvânt. Își curmase firul vieții cu convingerea că jertfa lui este necesară pentru salvarea Basarabiei.

Așa s-a jertfit Neculai Olaru, dacă n-a putut altfel.

Prietene Olaru, poate că ești azi mai fericit decât noi toți. Tu ești singurul care poți călători fără opreliști pe văile și prin câmpiile noastre scumpe. Dacă în pelerinajul tău spre Codrii lui Râncu te vei abate și pe deasupra satului meu, transmite alor mei că nu mai pot de dorul lor. Vorbește cu toți, fiindcă poți. Și cu viii și cu morții. Spune-le tuturor că nu mai putem fără ei. Ne cheamă pământul, pe care l-am frământat cu mâinile și picioarele noastre obosite. Ne cheamă câmpiile destelenite de plugul strămoșilor moldoveni și dealurile despădurite de răzeșii lui Ștefan. Ne cheamă doina calvarului nostru îndoliat și schimnicii codrilor tăcuți. Ne cheamă sângele strămoșilor și al părinților, de care e scăldat bogatul nostru pământ.

Ne cheamă și ne cheamă cu toții la ale noastre.

Spune-le, frate Olarule, tuturor sătenilor cărturari că la noi domnește același Dumnezeu, bun și drept, care vede și știe toate. Spune-le că înecăm amarul nostru în lacrimi, pentru Marea Zi a Învierii ce va să vină.

Atunci spiritul tău va veni să se bucure alături de noi și să proslăvească justiția divină.

Jertfa ta e azi, a noastră va fi mâine.

(În „Raza“, nr. 570, 18 martie 1941)

SĂ REVĂD BASARABIA ȘI APOI POT SĂ MOR

Întorcându-mă zilele acestea de la tipografie, obosit și flămând, am întâlnit un înalt magistrat, care de cum m-a văzut mi-a luat-o înainte: „Dragul meu, bine că te văd, să-ți fac o mărturisire; de câte ori îți iau gazeta în mână, parcă am înaintea ochilor întreaga Basarabie. Văd pe rând toate locurile dragi în care am trăit atâția ani frumoși și liniștiți, între oameni atât de buni. Mă știi că sunt regățean după naștere și copilărie și ar fi natural să țin mai mult la regatul meu, în care am crescut și în care mi-am trăit tinerețea. Dar nu-i așa. Deși regățean după naștere, eu mă simt mai mult basarabean. Cunosc perfect de bine regatul cu toate splendorile lui. Cunosc Ardealul cu civilizația și localitățile lui. Cunosc Dobrogea și Bucovina cu munții ei fermecători.

Dar drept să-ți spun, ca Basarabia nu-mi pare nici una. Viața aceea patriarhală, oamenii aceia liniștiți, blajini și proverbiali de primitivi, nu-i voi putea uita niciodată. Apoi țăranul acela așezat și cu suflet curat ca o apă cristalină, nu știu dacă mai există undeva altul ca el. După cum mă vezi, sunt în pragul pensiei. N-am lăsat în Basarabia nici părinți, nici rude, nimic. Și n-am lăsat nici cine știe ce averi, dar îți mărturisesc că nu mi-a mai rămas în viață decât un singur ideal: «Să revăd Basarabia și apoi să mor»“.

Aceeași declarație o aud zilnic de la atâția profesori, profesoare, avocați, magistrați care au trăit și au cunoscut Basarabia.

Dar teancurile de scrisori ce le primesc zilnic din diferite părți ale țării, Doamne, câte lacrimi îmi storc. Și asta fiindcă

toate îmi evocă amintiri și localități nespuse de scumpe și de dragi.

Un prieten tipograf ardelean, ce-a muncit ca o furnică la noi în Basarabia, iar azi s-a retras într-un orașel din munții Transilvaniei, îmi scrie: „Sunt mulțumit în sufletul meu că am putut contribui cât de puțin la luminarea fraților mei moldoveni din Basarabia, pe care abia acum îi înțeleg destul cât de buni și blânzi sunt. Deși sunt român ardelean, trebuie să mărturisesc că ai noștri nu sunt așa...”

Mai cunosc apoi aici în București un macedonean, care ori de câte ori mă întâlnește și începem să vorbim de Basarabia, plânge ca un copil. Și doar n-a lăsat bietul om nici o avere acolo.

Toți însă sunt legați de Basarabia, se declară public basarabeni. Aceștia sunt cei care au venit în Basarabia, s-au identificat cu durerile, aspirațiile și bucuriile ei, iar azi poartă în suflete alături de noi nostalgia provinciei încătușate.

Când oameni în vârstă, nebasarabeni după naștere, îți declară că singurul ideal ce le-a mai rămas este să se întoarcă, să moară în Basarabia, este mai mult decât impresionant. Fiindcă-i vedem identificați cu noi. Iar când îi vedem taxați „basarabeni”, sau „refugiați”, alături de noi, ne încurajează enorm.

Și dacă dorința voastră, fraților basarabeni, este să revedeți Basarabia măcar o dată și apoi să muriți, care credeți că-i a noastră? Fiindcă noi avem acolo morminte, avem părinți și avem frați, despre a căror soartă nu știm nimic. Pe mulți îi avem în închisori și ne imploră în visele ce ne trezesc noaptea să-i salvăm! Avem acolo glasul sângelui care ne cheamă! Avem totul acolo și nu putem salva nimic.

E îngrozitor de dureros! E sfâșietor!

De aceea singurul nostru ideal este să nu murim, pentru a revedea Basarabia noastră iubită și a ne jertfi pentru ea, până la unul!

(În „Raza”, nr. 558, 7 decembrie 1941, p. 1)

PLECÂND DIN BASARABIA

După șase săptămâni de zbucium, de nopți nedormite și de încercări supraomenești de a ne transplanta de la ceea ce *a fost* la ceea ce *este*, ne reluăm ocupațiile și mersul pe drumul părăsit temporar, din motive independente de voința noastră...

Pornim deci din nou la lucru, după o încercare atât de dureroasă, încât nu știu dacă s-ar găsi penița care să poată așterne pe hârtie tot ceea ce sufletul nostru zdrobit de durere a trebuit să îndure. Atât a fost de groaznică această încercare, încât n-ajung cuvintele pentru a o exprima. Nici azi nu ne putem încă reveni. Ne aflăm parcă sub impresia unui vis. Nu ne vine a crede că toate aceste lucruri au avut loc în timp și spațiu.

Mărturisesc sincer că adesea încep să-mi depăn firul amintirilor spre a mă verifica; poate nu-i reală această tragedie. Dar zadarnic! Mă văd în gara Chișinău cu copilașul de mână, întrebându-mă repetat, „unde mergem, tăticule?” și „de ce plâng toți? Cine a murit?” Văd apoi trenul pornind în hohotul de plâns al sutelor de călători fugari. E un plâns mai ceva ca la moarte. Deasupra tuturor însă, aud suspinele sfâșietoare ale lui moș Dumitrașcu din Ovidiopol–Odeva, ce se refugiază pentru a doua oară.

Văd apoi cum ne despărțim de gara Chișinău în plânsete extraordinare, pentru ca peste trei minute să trecem pe lângă biserica Mazarachi, ctitoria lui Vasile Lupu-Vodă, unde întâlnim pe preotul Păduraru binccuvântându-ne, îmbrăcat în odăjdii, cu fața scăldată în lacrimi.

Ne apropiem de pietrăriile Ghidighiciului, unde Chișinăul s-ascunde în urma noastră, pentru a nu-l mai putea privi. E o scenă îngrozitoare. Toți plâng și se vaită ca-n fața ghilotinei.

„O, scumpe Chișinău, când te vom mai revedea“, a strigat cineva din mulțime. Și toți izbucnesc din nou în plâns, de ți se rupe inima...

La gărilor ce urmează ne coborâm să rupem iarbă, flori, tot ce găsim, pentru a le păstra ca amintire. Dar peste trei ore ajungem la Ungheni. Aici e punctul de graniță. Gândul că peste puține clipe vom părăsi pământul scump al Basarabiei, ne omoară, nu alta. Toți suntem buimaci. Nu ne găsim locul. Câțiva dintre noi coborâm, ne închinăm spre răsărit și, îngenunchind, sărutăm pământul sfânt scaldat de lacrimile ce nu mai încetează să curgă. Momentul e unic și indescriptibil... Plâng copiii, bătrânii, plâng cei ce plecăm, cei ce rămân, plânge parcă și natura.

În sfârșit, trenul pornește peste câteva momente; suntem pe podul de peste „râul blestemat“. Am vrea parcă să-l secăm pentru a nu mai auzi de numele lui. Geamurile vagoanelor se deschid și gemetele plânsetelor țâșnesc ca dintr-un cuptor. E o priveliște ce nu o pot reda, fiindcă e sfâșietor de dureroasă.

Ei, toate aceste scene îmi revin zi și noapte, oricât aș vrea să le îngrop în lumea viselor sau să le trec după perdeaua uitării. Nu mă pot despărți de ele. La lucru, pe stradă, la masă, peste tot sunt urmărit de toate aceste chinuri, ca de un coșmar. Și cu cine mă-ntâlnesc, toți îmi spun la fel. Colaboratorii mi-au dat manuscrisele pătate de lacrimi. Unii însă au renunțat să scrie, fiindcă — deși foști demnitari, deci trecuți de vârsta impresionabilității — ori de câte ori încearcă să scrie despre Basarabia, îi podidește plânsul. Durerea amestecată cu revolta nu le permite să lucreze. Și starea asta e generală, fiindcă este în ordinea normală a lucrurilor. Sunt stări pe care le constăți fără a le putea explica.

Dar ajung zilele de durere și amar! E timpul să trecem de la static la dinamic. Cei veniți în țară și primiți cu atâta drag și căldură de frații de aici, avem datoria să muncim zi și noapte pentru binele și fericirea acestei țări, fiindcă de fericirea ei depinde fericirea noastră și a celor pe care i-am lăsat și a căror soartă trebuie să ne preocupe în gradul cel mai înalt. Să nu uităm o clipă că noi suntem *una* cu cei rămași sub jug străin, fără voia lor, fiindcă suntem os din oasele și sânge din sângele răzeșilor lui Ștefan-Vodă. Și-avem veșnic în conștiință că acolo zac osemintele părinților și ale străbunilor, care ne ordonă să le redăm libertății. Pământul acela e ud de sângele albit de oasele alor noștri. Și oricât ar fi de aspră vitregia vremurilor, sângele apă nu se face.

De aceea, munca noastră cotidiană trebuie închinată acestui ideal. Interesele personale trebuie subordonate celor generale. Să închinăm tot ce avem scumpei noastre Basarabii: trupul, sufletul, viața noastră întreagă. Să credem cu putere în biruința zilei de mâine. Să ne unim cu toții într-un gând și într-un cuget, dezbrăcându-ne de tot ce-a putut să ne separe până ieri.

Să fim părtași cu toții și la bucurii și la dureri. Să ștergem cu buretele uitării tot ce-a fost, pentru a începe o viață nouă. Toți cei veniți să fim gata, pentru a ne reîntoarce oțeliți și hotărâți.

Asta-i prima și suprema noastră datorie. După cum ne sună și acum în urechi împușcăturile bandelor evreiești, ce ne-au petrecut din satele și târgurile noastre băștinașe, așa să ne sune porunca de a fi numai în serviciul Patriei îndoliate, părinților și fraților îngenuncheați.

Sună ordinul de mobilizare a conștiințelor pentru a porni ofensiva împotriva defetismului, fără nici o ezitare.

Toți la datorie, pentru a fi părtași cu *toții* la sărbătoarea ce se pregătește.

(În „Raza Basarabiei“, an. X, nr. 546, 18 august 1940, p. 1)

„NU TE PUTEM UITA...”

Nu te putem uita, Transilvanie dragă, fiindcă ești aleasa sufletului nostru. Munții tăi sunt șira spinării Neamului nostru, după cum depresiunile tale sunt leagănul descălecătorilor noștri. Și nici nu te putem vinde, fiindcă pământul tău, ca și al surorilor tale, e semănat cu martiri. Nu-i vale sau colină pe albia sau creasta căreia să nu odihnească casele unui frate de sânge și credință, devenite moaște pentru Neamul cel mai bogat în jertfe pe altarul mărturisirii naționale. Nu ne putem despărți nici în gând de plaiurile tale, fiindcă-s ale noastre, provincie martiră. Graiul tău e graiul nostru, scumpă Transilvanie.

Țara ne-a devenit valea sfântă și cetatea mormintelor de eroi, ale căror moaște odihnesc azi în depărtări de stepă, pentru a răzbuna încălcările trecutului. Suntem legați de tine, cum și tu ești legată de noi — indisolubil. Legătura dintre noi e veșnică, fiindcă-i sfințită cu sângele celor ce au crezut cu foc în permanența integrității noastre naționale.

Parantezele paginilor din istoria martirismului nostru național n-au format niciodată un tot, fiindcă parantezele rămân tot paranteze, oricât ar încerca făuritorii lor să suprimе înțelesul paginilor legate în fraze clare ca apa de izvor și neclintite ca piatra de hotar. Ceea ce-i scris cu sânge nu se poate șterge cu cerneală. Tot ce-i zidit pe nedreptate și lăcomie se risipește, fiindcă are temelie falsă. Or, Istoria noastră, dragă Transilvanie, e un lanț neîntrerupt de jertfe, lacrimi, scrâșniri din dinți și sânge. Pământul pe care ne-am născut ca neam, pe care l-am curățit de fiare și păduri, pe care l-am întors palmă cu palmă,

l-am străjuit cu arme, crucile și mormintele celor ce se odihnesc aici de veacuri, nu poate și nu se poate să nu ne aparțină. Noi suntem cei ce am fost și vom rămâne fiindcă noi am scris cu viețile noastre istoria civilizației pe aceste plaiuri. Noi am descoperit bogățiile acestui pământ, fiindcă nouă ne-a hărăzit Cel de sus să-l stăpânim. Oricâte încălcări am cunoscut în trecutul nostru scaldat în sânge, când rănilor și-au strigat durerile în fața tuturor, am rămas neclintiți ca și brazi falnicilor tăi munți. De la răsăritul și până la apusul frontierelor noastre etnice ne-am cântat istoria în vers de doină și ne-am croit drumul destinului, sfărâmând zăbrelele robiilor. Fiindcă, dragă Transilvanie, istoria ta e și istoria noastră, a celor dinspre Soare-Răsare. Același pahar l-am sorbit cu toții. Dar și unii și alții au rămas aceeași în credință, în grai, în adorarea Dumnezeului părinților noștri, fiindcă suntem un trup și un suflet — cel românesc.

Nici o cămașă de forță din lume nu ne-a schimbat și nu ne va schimba firea. Fiii tăi, dragă Transilvanie, și-au câștigat diamantul dârzeniei și al dinamismului, care nu va fi luat de la dânșii. Este secretul menținerii nealterate a ființei noastre naționale. Oricât ar încerca alții să ne dezrădăcineze, nu vor reuși, fiindcă deasupra armelor și a convențiilor, deasupra istoricilor și a juriștilor, tronează autorul suprem al istoriei și dreptății: Dumnezeu care ne-a ocrotit și care nu și-a întors fața de la noi.

Sub stindardul dreptății am luptat și ne-am făurit dreptatea noastră, care va rămâne în picioare atât timp cât vom exista pe glob. Noi n-am cerșit argumente de la sofistica neputincioasă pentru a dovedi întâietatea venirii și continuitatea stăpânirii pe acest pământ, fiindcă argumentele ne sunt monumentele, temeliiile cetăților, stăpânitorii și secerătorii lanurilor ce se întind peste tot pe unde auzim grai și simțim suflet românesc.

Noi suntem una cu tine, Transilvanie, atât cât vorbim aceeași limbă, ne bate aceeași inimă și îngenunchem în fața

aceluiși Dumnezeu. Ne ești scumpă și dorită alături de celelalte surori, fiindcă ești trup din trupul Țării-Mame.

De aceea nu te putem uita și nu te putem vinde, oricât de zâmbitoare ne-ar fi zorile și oricât de comode scaunele, fiindcă suferința ta e și a noastră și dorul conviețuirii tuturor fraților sub brațul ocrotitor al Țării-Mame ne e comun.

Nu-i român care să nu te iubească și să nu te dorească, iubită Transilvanie. Nu-i român care să nu împărtășească necondiționat idealul suprem al tuturor fiilor tăi. Ți-am auzit totdeauna suspinele și ți-am surprins bucuriile.

Nu-i zi, nu-i ceas, nu-i clipă, în care adevărații fii ai Țării-Mame să nu se gândească sincer la tine, identificându-se cu durerile și bucuriile fiilor tăi și fraților noștri.

Basarabia noastră dragă, sora ta de sânge, de suferință și jurământ de a fi veșnic în casa Țării Mame, te iubește cu aceeași putere ca și noi.

De aceea niciodată ca acum n-ai fost cântată mai frumos și nu ți s-au închinat poeme mai dinamice. Adevărul că suferința înaltă, înnobilează și solidarizează pe toți frații în același gând și aceeași voință, se confirmă acum mai mult ca oricând.

Basarabia dezrobită, cu rănille încă nevindecate de pe urma iataganului moscovit, îți primește pe cei mai tineri dintre cântăreți cu legendara-i ospitalitate românească, fericită că poate participa efectiv la sărbătoarea în onoarea ta.

(În „Raza“, an. XIII, nr. 670, 13 iulie 1943, p. 41)

CE VREM ?

Am asistat zilele acestea la o consfătuire a mânăitorilor scrisului și a reprezentantului autorității din acest colț de țară. A fost mai mult decât o consfătuire. Au fost ore de mărturisiri reciproce. Au spus și unii și alții ce au pe suflet. Deci a fost o convorbire sinceră de la om la om și de la suflet la suflet. Dar mai presus de toate a fost o mărturisire a sufletelor românești, închinată luptei pentru mai binele neamului de pe aceste meleaguri. Deci o spovedanie a celor ce luptă pentru ridicarea Basarabiei nașterii și copilăriei noastre.

Am mărturisit și unii și alții că iubim Basarabia pentru frumusețile cu care a înzestrat-o Dumnezeu. O iubesc pentru sufletul ei românesc și pentru virtuțile alese ale fiilor ei.

„Basarabia este mai frumoasă și mai bună decât se cunoaște“ — a declarat reprezentantul autorității. Și mărturisirea ne-a mers drept la inimă, fiindcă și noi la fel credem și propovăduim.

De când am pus mâna pe condei, mărturisim într-una acest adevăr fiindcă l-am cunoscut nu numai cu mintea, ci și cu inima. În sângele nostru clocotește și azi revolta părinților disprețuiți de străinul venetic și obligați să tragă apășătorul jug al robiei. Pe spinările încovoiate ale bătrânilor noștri se mai văd și azi urmele cnutului și tăieturile harapnicului miliției moscovite.

Ei, noi vrem să dispară nu numai urmele, ci și amintirea acestor semne ale robiei. Noi vrem ca fiii acestui colț de țară să-și iubească neamul mai mult decât își iubește fiul mama.

Fiindcă noi știm că numai iubirea poate vindeca și îndrepta toate.

Ura n-a făcut altceva în scurgerea istoriei decât să învenineze, să mineze și să distrugă. Iubirea-i de la Dumnezeu, pe când ura-i de la diavol. Numai un bezbojnic de teapa lui Stalin a putut să ridice ura la rangul de virtute și să țipe de pe tronul țarilor ca poporul rus să urască și să distrugă totul. Noi avem alt suflet, alt crez și altă natură. Noi ne declarăm fii ai dragostei, fiindcă Dumnezeu e dragoste. Deci nu vedem încetățenirea binelui și a fericirii pe pământ decât prin dragoste.

De aceea iubim Basarabia și declarăm că subscriem să înfruntăm toate riscurile acestui păcat.

Mi-a obiectat cineva că nu numai eu iubesc Basarabia. Ar fi o nenorocire s-o iubesc numai eu. Ş-apoi n-am avut niciodată pretenția că eu o iubesc mai mult ca alții. Fiindcă sunt atâția frați care au murit cu numele Basarabiei pe buze, luptând la dezrobirea ei.

Aceștia sunt martirii Basarabiei, în fața osemintelor cărora ne închinăm cu evlavie și până la înălțimea unde s-au ridicat ei nu îndrăznim nici ochii să ni-i îndreptăm.

Dar eu nu simt o fericire mai mare decât atunci când aud și constat că cineva iubește Basarabia. Nu știu ce aş fi în stare să fac atunci.

Noi, cei grupați în jurul tribunelor scrisului în slujba provinciei noastre, am avut aranjamente în inima țării. Am fost încadrați în minister, de unde nu ne lăsau să venim. Am avut situații materiale înzecit mai bune. Dar am avut și situații morale. Ori de câte ori era vorba de Basarabia, ni se cerea cuvântul. În timpul refugiului creaserăm situații și nume, fiindcă atunci am dus peste tot faima Basarabiei noastre dragi, reușind s-o infiltrăm multora în inimi. Dar dorul de Basarabia și dragostea de fiii ei și frații noștri au fost mai puternice decât toate.

Am părăsit totul și-am venit și ne-am sălășluit între dărâmături, fiindcă așa ne-a poruncit dragostea de pământul din care ne tragem viața.

La întrebarea „ce vrem“, noi răspundem răspicat:

Vrem o Basarabie frumoasă ca grădinile ei de pe Valea Nistrului și merele domnești de pe creasta dealurilor Corneștilor.

Vrem o Basarabie veselă ca păsările din codrii ei voievodali.

Vrem o Basarabie cunoscută de toată suflarea românească.

Vrem o Basarabie cu o atmosferă de frățietate ca în cea mai intimă familie patriarhală.

Vrem o Basarabie în care dragostea să topească orice urmă de separație între frați.

Vrem o Basarabie cu un țăran mândru ca stejarii codrilor ei seculari.

Vrem o Basarabie fără Prut spre apus și fără semnele fostei frontiere.

Vrem o Basarabie despre care și în care să nu auzim decât bine și mulțumire.

Vrem o Basarabie ca un lan plivit de toate buruienile străine și vătămătoare.

Vrem o Basarabie așa cum o vedem în scrisul și în visurile noastre.

Vrem o Basarabie din care să dispară tot ce ne-a fost adus de vânturi și-i străin de sângele, sufletul, crezul și vrerile noastre.

Vrem o Basarabie a noastră și numai a noastră, a românilor.

Vrem ca tot ce-i bine, adevărat și frumos să se sălășluiască pe meleagurile noastre.

Vrem în Basarabia numai zile de pace, în care viața să gălgâie ca apa de izvoare spre văile tăcute de la poalele munților.

Vrem ca între noi să nu mai fie decât flori și armonie.

Vrem integrarea definitivă a tuturor fiilor neamului în spiritualitatea Țării.

Vrem ca toți să luptăm până la ultima suflare, pentru apărarea patrimoniului nostru național, câștigat cu prețul vieții de părinții părinților noștri.

Vrem o țară nouă, izbăvită pe veci de orice amenințare din afară.

Vrem numai binele neamului nostru.

(În „Raza“, an. XIII, nr. 661, 9 mai 1943, p. 1)

GENERAȚII BASARABENE

Basarabia a avut istoria ei aparte. Durerile și bucuriile fiilor ei au avut alt glas și alt răsunet decât ale fraților din restul țării.

Și asta pentru că altele au fost condițiile de viață socială și politică a Basarabiei și altele ale restului țării. Acolo a fost înrâurirea Apusului, aici a Răsăritului. Acolo s-au încrucișat interesele imperialiste ale tuturor puterilor europene, din cearta lor câștigând neamul nostru, aici a apăsător o singură putere cu un singur scop și interes: deznaționalizarea răzeșilor și mazililor moldoveni. Acolo s-a înregistrat o întrecere în a acorda libertăți de dezvoltare românilor, aici s-a produs apăsarea sistematică și conștientă a unei puteri atotstăpânitoare. Acolo a fost o viață în continuă fierbere, ciocniri de ideologii și de influențe politice, aici a fost o viață de mormânt. Cultura era pentru străbunicii noștri un fel de doctorie acordată cu zgârcenie numai unor fericiți, aleși de ochiul stăpânitorului atent la scopul final ce-l urmărea: deznaționalizarea. De aceea, vechea clasă boierească din Basarabia a fost înstrăinată în mare parte. Dacă nu *etnic*, măcar spiritual, lupta a fost câștigată de stăpânirea de ieri. Și de aceea, lupta unui partid de boieri, ca a celui al lui Casso, pare azi titanică. Fiindcă ei n-aveau să se lupte numai cu sclavii, ci în primul rând cu ai lor. Și atunci cântarea zorilor pe care o aștepta neamul, n-o putea executa generația boierească înstrăinată în parte, ci generația ridicată de la țară. De aceea Sfatul Țării se compunea aproape numai din oamenii plecați de la sate.

Toți frunțașii vieții noastre naționale din veacul XX erau ridicați de la sate. Din generația Unirii, ca și din cea

premergătoare actului de la 27 martie 1918 au fost ridicați de la plug. De aceea și dârzenia cu care a fost susținut steagul idealului nostru național a fost mai mare.

Din păcate însă, nici generația Unirii, nici cea premergătoare Unirii și nici aceea de după Unire n-au avut unitate de concepții și de acțiune socială și națională. Așa i-a fost sortit pământului acestuia al Basarabiei să nu cunoască omogenitate de concepții și acțiuni pe teren social, politic, cultural și național. Și aceasta a simțit-o și masa populară, care își trăia viața după tonul dat de clasa luminată.

Generațiile basarabene au admis infiltrări străine de organismul lor etnic, de idealul lor național și social, și s-au divizat. Acei ce au pătruns în altarul diriguirii generațiilor basarabene au știut să ațâțe pe unii contra altora, să însămânțeze ura și dezbinarea între ei, să-i determine să fărâmițeze solidaritatea necesară pentru buna propășire a provinciei care a cunoscut cea mai diabolică robie, să împrăste cu noroi unii contra altora. Basarabia cunoaște lupta dintre frați mai crâncen decât toate provinciile surori.

De aceea generația de azi n-a avut înaintași. N-am avut de la cine lua exemple de solidaritate culturală, socială și națională. Fiindcă n-aveam decât câțiva fruntași care ne-au înțeles, îndrumat și ajutat în zbuciumul nostru. Când ne zbăteam pentru idealurile noastre ce le descopeream sub praful cărților și al cronicarilor, în care găseam fapte eroice scrise cu sânge, n-aveam decât foarte puțini duhovnici în ale naționalismului pornit din inimă și conștiință românească basarabeană. Când ne duceam să le cerem îndrumări și susțineri în lupta pentru învierea poporului românesc din Basarabia și debarasarea de tot ce-i străin și înstrăinat, forța ocultă pătrunsă și instalată la conducerea vieții publice basarabene îi îndemna să ne ceară înrolarea sub anumite steaguri cu anumite scopuri. Pe toți i-am refuzat și toți ne-au lăsat să ne zbatem singuri, cu bărcile pe valuri fără cârmaci. Am bătut la uși, dar aproape toate ne erau

ferocate. Am ridicat glasuri spre ajutorări, dar toate au răsunat în pustiu. De aceea a trebuit să ne atașăm de persoane izolate care avuseseră și mai aveau aceeași soartă ca și noi.

Sau a trebuit să trecem, departe, granițele provinciei și să ne considerăm fiii adoptivi ai creatorilor de curente culturale și naționale, care ne-au cercetat la noi acasă, au înțeles sufletul basarabean și ne-au ajutat să-l facem cunoscut țării și neamului. Acolo am aflat și învățat multe.

Dar tot acolo am plâns în intimitatea noastră că n-am avut asemenea deschizători de drumuri pe plaiurile Basarabiei noastre dragi, care să ne împărtășească testamentele generațiilor ce închiseseră ochii cu dorința de a-și vedea strănepoții jucând hora împreună cu toți cei ce au același grai, mărturisesc același crez, au în vine același sânge și se trag din același trunchi.

Deplângem, împreună cu cei câțiva înaintași ce au stat alături de noi, că n-am avut parte de alte vremi și alte generații care să ne lase alte moșteniri decât cele pe care le primiserăm.

Dar, suferind și suspinând, am jurat să creăm și să lăsăm generațiilor ce vor urma alt testament și altă credință în puterea și drepturile neamului nostru. Să-i făurim alte drumuri și să nu-i mai dăm prilejul la vărsări de lacrimi, de care n-am fost scutiți noi.

(În „Raza”, an. XII, nr. 624, 26 iulie 1942, p. 1)

OSPITALITATE FRĂȚEASCĂ

Ospitalitatea basarabeană este proverbială. Fiindcă nu-i sat, nu-i cătun sau casă pe acest pământ binecuvântat de Dumnezeu, unde călătorul să nu găsească bunăvoință, brațe deschise și masă întinsă. N-o fi având țăranul basarabean meniuri bogate, maniere elegante și palate luxoase. Dar are inimă largă și se bucură sincer ori de câte ori îi calcă cineva pragul.

Basarabeanul nu știe să primească răsplată pentru găzduirea oaspeților. Dar nu te lasă cu una cu două, când ai intrat în casa lui, până nu guști din ale mesei și până nu cinstești un pahar cu băutură. Refuzul e considerat drept jignire adusă gazdei. Totdeauna te primește în „casa cea mare” și te pofteste să te odihnești de oboseala drumului în liniște și siguranță; te face să simți că nu deranjezi și nu te deranjează.

Îți pune pe masă tot ce are din roadele mănوسului nostru pământ și-ți cere doar atât: noutăți din lumea mare. Încolo îți dă totul. Este al tău cu trup și suflet. Ascultă cu bunăvoință și caută cu o atenție impresionantă să nu duci lipsă de nimic. Ți se adresează de cele mai multe ori cu dulcele cuvânt „matale”. Oricine ai fi. Iar la plecare are gospodina grijă să nu ieși cu mâna goală din casa ei. Și toate ți le dă în dar, fiindcă țăranul nostru nu știe să comercializeze ospitalitatea.

Accasta-i caracteristica specifică a basarabeanului nostru. Și mărturisesc sincer că în dimineața de 28 iunie 1940, când ne despărțeam dramatic de provincia în care ne-am născut din neam în neam, în care am trăit anii de aur ai tinereții și copilăriei noastre și jurasem ca tot aici să ne odihnim osemintele, credeam

că n-o să mai întâlnim bunătate și ospitalitate ca acca din satele basarabene. În plânsetele sfâșietoare de la Prut, nu o dată am pronunțat: „Basarabie, Basarabie, unde-ți rămâne ospitalitatea, blândețea și inima bună ca pâinea caldă a țăranului tău!!” Și n-a fost pribcag care să nu fi pronunțat aceste cuvinte din inimă. Fiindcă toți simțiseră mireasma ospitalității basarabene și căldura sufletească a țăranului nostru.

Dar nu știu cum, credeam atunci că, luându-ne crucea bejeniei, pribegi vom rămâne pentru totdeauna, prea ne fusese zugrăvit fratele de dincolo în culori negre și prea era zgârcit și cu inima crâncenă. Un om care nu-ți mai oferă nici cea mai primitivă ospitalitate. Deci un om cu care nu poți duce viață. Așa ne fusese prezentat românul de dincolo și așa îl credeau mulți. Fiindcă nu-l cunoscuserăm. De aceea, mai ales cei ce se refugiaseră cu căruțele, nu îndrăzneau să se apropie de sate sau să ceară găzduire. Și ce tablou, împotriva tuturor așteptărilor, nu li s-a înfățișat: femei cu donițe cu lapte, cu pâine caldă, cu brânză, cu tot ce aveau, ieșind în calea convoaielor de pribegi. Oameni care ne îmbrățișau și plângeau cu noi drama Basarabiei îndoliate. Oameni care ne aminteau pe basarabeanul rămas înlemnit la auzul cedării, fiind legat de pământul pe care Ștefan de la Putna i-l dăduse răzeșie.

Parcă toți ne așteptau peste tot. Nu era gară pe tot întinsul țării, în care să nu fi ieșit măicuțele cu daruri, însoțite de tineretul școlar venit în vacanță.

Lacrimile durerii ne erau îndulcite de primirea ca-n povești pe care ne-o făceau cei ce se identificaseră cu soarta noastră. Iar când am ajuns în inima țării, ne-a fost dat să cunoaștem adevăratul chip al fratelui de sânge și de credință. Acolo am văzut, pentru prima dată, traducerea în faptă a poruncii creștine: „Cine are două haine, să dea una celui ce n-are”. Îmbrăcămintे, încălțăminte, albituri, lenjerie, rezerve de mâncare, bani etc. Toate curgeau ca dintr-un izvor fără sfârșit.

N-a existat asociație, societate, întreprindere particulară sau de stat, care să nu fi sărit în ajutorul nostru.

Copiii refugiați fără părinți au fost înfiați, îmbrăcați din cap până-n picioare. Li s-au dat burse, au fost înscriși la orice școală doreau. Zeci de mii de refugiați basarabeni au mâncat gratuit și au locuit în hoteluri gratuit multe luni de zile. La școala Ciovicăi din București se împărțea darul pe care Țara îl oferea celor ruși din inima Basarabiei și plecați în necunoscut.

Nu mai vorbim de cei aciuiați prin satele de-a lungul și de-a latul țării.

Peste tot au întâlnit aceeași căldură, aceeași inimă de frate și aceeași ospitalitate. Am primit la redacția acestei tribune mii de scrisori de la frații pribegi, în care mărturiseau că dacă n-ar fi dorul de pământul nașterii și de osemintele străbune, nu s-ar simți refugiați. Atâta bunăvoință și dragoste au întâlnit la frații din Țara-Mamă, că nu le vine a crede.

„Abia acum am cunoscut noi adevărata Țară“ — scriau refugiații la tribuna lacrimilor și a mângâierilor reciproce.

De aceea, dacă refugiul a fost o dramă, el a fost și un bine, fiindcă a prilejuit cunoașterea adevăratei Țări.

Și de aceea, datori suntem astăzi să răsplătim pe cei ce ne-au primit, ne-au găzduit și ne-au iubit, cu aceeași răsplată. Iar când satul de la poalele munților Olteniei și-a oprit zidirea școlii, jertfind pentru fiii Basarabiei, să ne conformăm poruncii liturgice: „Ale Tale dintre ale Tale“. Fiindcă numai așa vom dovedi că ne iubim și că știm să răplătim iubirea cu iubire.

(În „Raza“, an. XIII, nr. 646, 24 ianuarie 1943, p. 1)

ARDEALUL ȘI BASARABIA

Două provincii istorice asemănătoare. Cu pământ scaldat în lacrimi și sânge; cu văi și dealuri brazdate de munți formați din oase de martiri. Cu fii căliți în lupte și rămași falnici ca stejarii codrilor la atacurile de înstrăinare. Cu doine de dorul libertății și cu imnuri de proslăvirea belșugului mănoaselor câmpii. Cu drumuri străjuite de troițe ridicate în cinstea aceluiași Dumnezeu, la umbra cărora îngenunchează aceleași mame gârbove de greutatea anilor și cu fețele zbârcite sub povara amarei vieți de robire.

Le-am cunoscut pe amândouă, fiindcă sunt din același trunchi. Pe pământul uneia mi-am deschis ochii în viață, iar pe al celeilalte l-am cutreierat în lung și-n lat, pentru a descifra cântecul lui Goga și a cunoaște țăraniii lui Coșbuc. Peste tot am întâlnit același suflet bun, aceeași inimă largă, același zâmbet binevoitor și același grai ca aburii ce se ridică din pâinea scoasă din cuptor. Când am pășit pe pământul binecuvântat al Transilvaniei, străbătând munții Bucovinei și pe ai Ardealului de nord cu încântătorul „țug“, îmi părea că visez. Din înălțimea Măgirei am privit, ca din slava cerului, minunatul peisaj ce se deschidea ca într-o carte, mărturisind că totu-i făcut de mâna lui Dumnezeu. Și-i făcut înadins parcă pentru desfătarea ochiului și mângâierea încercatului suflet omenesc. Dar păstorii din creștetul munților, Doamne Dumnezeule, cât de aproape mă duceau ei cu mintea spre ieslea Bethleemului... Acolo am putut avea pentru prima dată în viață imaginea îngerilor ce cântau în

noaptea Nașterii „Slavă întru cei de sus Lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire“.

Și tot acolo am înțeles taina istoriei noastre și realitatea descălecării voievozilor întemeietori de țară nouă.

Iar când am coborât pe Bistrița Năsăudului, patria lui Coșbuc și leagănul mitropolitului Basarabiei, Gavril Bănulescu-Bodeni, mi-am dat seama de tainica legătură a sufletului basarabean cu locurile fermecătoarei Transilvanii. Dacă aerul munților îmi întărea plămâni, atmosfera familiară a Bistriței îmi umplea sufletul de bucuria regăsirii istorice.

Graiul și cântecul păstorilor din Munții Bistriței îmi întăreau dovezile minții, iar blândețea lor pe ale inimii, care-și vorbea în sinea sa de legăturile de sânge și de trecutul comun al fiilor neamului, născuți în sânge și lacrimi.

Am ascultat seara cavatul și mi l-am amintit aidoma pe al lui Moș Florea Ciobanu din satul copilăriei mele. I-am ascultat sfatul și am recunoscut în el înțelepciunea aceluiași iscusit mânăitor al încreștăturilor pe răboj ca și în Moș Florea al meu.

M-am urcat apoi spre Sighetul Marmației și-am găsit pe atunci, vremea dezvățului politic, scris pe frunțile scâldate de sudoare ale maramureșenilor: „Munții noștri aur poartă, noi cerșim din poartă-n poartă“.

Domnea și pe atunci atotputernicia străină: a fiilor lui Iuda. Dar în satele de la poalele și de pe coastele munților am găsit dârzenia geniului românesc și încrederea în viitorul neamului stăpân dintru început pe aceste meleaguri.

Pe aici am găsit urmele legendarului Dragoș și pe ale lui Bogdan strămoșul, al căror zbor din creasta munților l-am cântat pe băncile de la școala primară. Am coborât apoi pe Sătmar, Oradea și Cluj, și m-am simțit așa de acasă ca și-n lunca Nistrului.

Când am vizitat mai târziu mormântul profetului de la Ciucea, m-am regăsit parcă la Putna și la Căpriana Lăpușnei, lângă blagoslovitele oseminte ale mitropolitului Bălănescu.

Iar când în 1940 ni s-a tăiat în carne vie, despărțindu-ne de Basarabia și apoi de Ardeal, am simțit iataganul înjunghiindu-ne. Dar tot atunci am auzit șoapta profetică a instinctului național și a dreptății crești, prin gura poetului:

„Nu te putem uita, nu te putem vinde, Transilvanie!”

Și când mai târziu am pornit marșul în istoric, cu Mareșalul în frunte, și ne-am revăzut iarăși în Basarabia grădinilor de rai, ne-am reamintit că istoria se repetă și că ardelenii prizonieri în Rusia mărșăluiseră în 1918 prin Basarabia spre Ardealul nostru scump.

Iar miile de frați ardeleni, sălășluiți printre noi, ne-au amintit mijitul zilelor eliberării. Cele două provincii surori, una de la Soare-Răsare și alta de la Soare-Apune, au rămas la fel de solidare, împărțându-și atât durerile, cât și bucuriile.

De atunci, ori de câte ori străbatem patriarhalele sate basarabene în zile de bucurie și veselie, ne gândim la Ardealul nostru drag. Frumusețile Basarabiei ni le amintesc pe cele ale Transilvaniei, iar voia bună a moldovenilor eliberați ne aduce în minte versul doinei ardelenilor. „Gândurile noastre zboară zilnic spre farmecul munților și văilor tale, Transilvanie!”

Ardealule, Basarabia nu te uită! Suferințele fiilor tăi sunt suferințele noastre, speranțele lor sunt speranțele noastre, visul lor de izbăvire e și visul nostru.

Nu te-am uitat și nu te vom uita, Ardealule scump!

(În „Raza“, an. XII, nr. 632, 27 septembrie 1942, p. 1)

BASARABEANCA

Nu-i coborâtă din soare, dar îi mai bună și mai gingașă decât toate fiicele pământului, fiindcă în primul rând este mama noastră. N-o fi cea mai frumoasă din lume, dar e cea mai blândă și duioasă, fiindcă mâna ei ne-a legănat, obositele ei pleoape ne-au vegheat în nopțile copilăriei și graiul ei ne-a intonat primul vers pe care l-am auzit în viață. N-o fi cea mai savantă din lume, dar sfaturile ei date cu tonul Doinei Nistrului ne-au călăuzit pașii pe drumurile cele mai puțin periculoase și am câștigat de la viață tot ce poate fi mai bun și folositor.

De aceea, îi datorăm tot ce avem: viață, situație, fericire.

Basarabeanca reprezintă specificul nostru provincial în cel mai înalt grad, fiindcă în firea ei s-a întipărit, mai mult decât în a basarabeanului, suferința robiei, dar și bucuriile pe care ni le oferă plaiurile noastre străbune, cu ținuta lor de prieteni de zile grele. Basarabeanca, după ce și-a plâns amarul, și-a deschis mai ușor sufletul, întocmai bobocilor de flori primăvara la razele binecuvântate ale soarelui dătător de viață, absorbind din natură tot ce alină durerea și promite speranța. Basarabeanca și-a descărcat mai ușor sufletul de tot ce o apăsa, prin lacrimi și doină. De aceea și cântecul ei te cucerește de la primul vers.

Dar basarabeanca noastră mai are ceva al ei: nu se dezrădăcinează de cuibul de la sat. Dacă basarabeanul ridicat de la sat nu simte nevoia reîntoarcerii așa de des la vatra părintească, basarabeanca o trăiește. În refugiul blestemat, cele mai fierbinți rugăciuni pentru reîntoarcerea acasă le-a înălțat ea.

Și n-am primit scrisoare de la o basarabeancă, pe care să nu fi deslușit urmele lacrimilor.

Ea a trăit adânc de tot drama refugiului. Ea a simțit mai puternic bucuria reîntoarcerii la ale sale. Poate unde este mai legată de rodul mâinilor ei și de oxigenul pe care plămânii ei l-au absorbit pentru a da viață fiului pe care-l duce de mână sau îl petrece la război.

Dar, iubite cititor, pentru a cunoaște femeia basarabeancă, rogu-te coboară, pentru puțin, în satul nostru tăcut și vei descoperi acolo comori nebănuite.

Acolo vei întâlni femei cu mâini crăpate de vânt și ploi, dar care știu să țasă cel mai frumos covor după cel persan: legendarul covor basarabean. Acolo vei întâlni nenumărate femei albindu-și pânza la râu, iaz sau gârla satului, însoțite de cântecul Basarabiei blajine. Și tot acolo vei găsi femei țesând cea mai fermecată pânză: borangicul.

Ei, acolo ne-am născut, de acolo ne-am ridicat și acolo ne simțim legați. Tot începutul vieții noastre e legat de firea și hărnicia mamei. Fiindcă ea ne-a purtat în brațe, dimineața la munca câmpului și sărbătoarea la biserică. Ea ne-a învățat primele cuvinte, ea ne-a binecuvântat primii pași în drum spre școala luminii și ea s-a rugat în genunchi, la icoana înnegrită de vremi, pentru norocul nostru în viață. De la dânsa am învățat frumosul nostru grai și tot de la dânsa am învățat blândețea față de cei ce ne înconjoară.

Săteanca basarabeancă, în special, nu știe ce-i odihna, fiindcă ea-și însoțește consortul la toate, de la primul marș în ziua nunții până când închide ochi. Nu cred că mai există altă femeie pe fața pământului, care să se culce ultima din casă, să se scoale cu noaptea-n cap, să pregătească mâncare caldă și, pornind pe jos în urma prășitorilor sau cosașilor, s-ajungă aproape o dată cu ei, îndemnându-i apoi la lucru. Basarabeanca noastră știe toate lucrările câmpului și pe ale casei. Și pe toate le face.

Ea n-are clipe de odihnă, fiindcă-i veșnic în acțiune. De aceea e gârbovă înainte de vreme, iar fruntea i se încrețește la cincizeci de ani. Basarabeanca știe ce-i munca, fiindcă în brațele ei s-a născut. Cine o cercetează vara, primăvara sau toamna, o poate cunoaște, înțelege și respecta.

Ea este oglinda Basarabici, întruchipând în firea ei blândețea, bunătatea, supunerea, ascultarea, prietenia, devotamentul, sinceritatea și ospitalitatea.

Cine vrea să cunoască Basarabia, să cunoască mai întâi gospodina basarabeană și-i va fi de ajuns.

Acolo va simți farmecul mirosului de busuioc, minunatul gust al dulceței de trandafiri și tot acolo va auzi duiosia cântecului basarabean.

Acolo va descoperi taine, pe care nimeni nu le bănuiește.

Acolo va descifra și înțelege, în toată plinătatea lui, întregul fenomen basarabean.

(În „Raza“, an. XII, nr. 625, 22 august 1942, p. 1)

BISERICA BASARABEANĂ

Am regăsit-o tot așa cum o lăsasem. Poate chiar mai întărită și mai purificată ca ieri. Fiindcă toată neghina s-a ales de grâu, în scurgerea anului de tristă amintire, toți acei ce n-aveau nimic sfânt în sufletul lor dându-și arama pe față.

S-au găsit oameni care s-au declarat dușmani oficiali ai lui Dumnezeu. S-au găsit unii care au luptat împotriva Lui. Și s-au mai găsit alții, care s-au lepădat de tot ce-i lega de Iisus, răstignindu-L prin faptele lor a doua oară.

Din fericire însă, numărul acestora este foarte mic. Dar chiar dacă ar fi mai mare, dramatica experiență a arătat cine-i cu „noi“ și cine-i împotriva noastră. Deci i-a pus în situația să se excludă singuri din sânul Bisericii străbune. Aceștia sunt apostazia iar unii iuzile vânzătoare de care Basarabia nu a avut și nu are nevoie. Asemenea exemple s-au găsit și în primele veacuri ale creștinismului și cu toate acestea Biserica lui Hristos a crescut și s-a întărit, ajungând astăzi să nu fie pctic de pământ, unde Cuvântul Domnului să nu fi fost semănat.

Față de toți aceștia, Biserica va trebui să aplice toate măsurile canonice pentru a nu mai pătrunde în sânul ei și a nu mai încerca s-o compromită. Ei s-au declarat singuri dușmani și deci vor fi tratați ca atare. Cine ar șovăi în aplicarea strictă a legilor și canoanelor, ar dovedi slăbiciune.

Dar în afară de procentul extrem de mic al decăzuților, Biserica basarabeană se prezintă în fața Cerului cu un număr extraordinar de mare de credincioși, atât cantitativ, cât și calitativ. Aceștia au riscat. Mulți și-au pus în joc avutul, situația

și chiar viața. Unii au fost arestați și deportați, iar alții chiar omorâți, pentru că au mărturisit pe Hristos Cel Înviat din morți.

Puterea credinței era atât de mare sub regimul terorii roșii, încât cei mai de seamă luptători antireligioși dispăuseră. Nu știau ce să mai facă pentru a înăbuși religiozitatea poporului basarabean. Fiindcă chiar când erau arestați, credincioșii continuau să-L preamărească public pe Dumnezeuul părinților noștri. Restul, afară de câțiva renegați, s-au refugiat, parte în țară, parte au rămas lângă credincioși.

S-au refugiat mai ales cei angajați în lupta creștinismului și a românismului, pentru a evita deportările, în care ipostază n-ar fi servit câtuși de puțin nici creștinismului și nici naționalismului.

Refugiați în țară, masa credincioșilor i-a apreciat și i-a iubit. Atât de mult se atașaseră credincioșii de aceștia, că aproape peste tot s-au adresat forurilor conducătoare, cerând să-i lase mai departe în parohiile respective. Toți se despart astăzi cu greu de credincioșii din restul țării, de care se legaseră atât în cele douăsprezece luni de pribegie.

Altă parte de preoți însă, neangajați pe teren naționalist, au rămas lângă credincioși, îndrumându-i, îmbărbătându-i și oficiindu-le cele sfinte, de multe ori cu riscul vieții. Aceștia au fost urmăriți, persecutați și amenințați cu exterminarea. Și cu toate acestea, n-au renunțat la jurământul de a-și „pune viața pentru turma lor“.

Cine nu cunoaște și cazul părintelui Burjacovschi din Chișinău, care, deși torturat până la maximum de bolșevici, n-a renunțat nici o clipă la apostolatul său?!

Dar ceilalți păstori de elită, ca pâr. Vasile Gumă, T. Chișcă, N. Hrișcă și cele câteva sute, răspândiți pe întreg cuprinsul Basarabiei, care fac cinste ortodoxismului nostru?

Masa credincioșilor vorbește cu atâta admirație și respect despre acești preoți martiri, încât impresionează până la lacrimi.

Biserica basarabeană a trecut cel mai greu examen pe care l-a pus istoria și de aceea azi este singura instituție în fața căreia se închină cu respect oricine pășește în Basarabia dezrobită.

(În „Basarabia“ — ziarul vieții românești —
an. I, nr. 32, 27 august 1941, p. 1 — fond)

DOR DE BASARABIA

Am întâlnit undeva dictonul: Lacrimile îl ușurează pe suferind. Ele au darul descărcării necazurilor și durerilor, întocmai procesului descărcării curenților electrici prin paratrăsnet. Și mi se păruse că dictonul e just. Astăzi însă am ajuns la o concluzie diametral opusă: cu cât lăcrimezi mai mult după văile și colinele copilăriei, cu atât suspinele îți sunt mai dese, iar gândurile mai dornice după dezertare spre zărilor dorite. Ori de câte ori închid ochii nu văd decât Basarabia. Mă văd regulat în Chișinăul tinereții mele scumpe, în Tighina, Orhei, Bălți, Ismail, Cetatea Albă și în satul natal. Iar nedespărțitul meu prieten de birou, copilașu-mi drag, în fiecare dimineață îmi spune că s-a visat la țară la bunici, parcă nici n-ar ști micuțul că-s la Katovschi. Nu mai vorbesc de soție, ai cărei ochi au devenit izvor permanent de lacrimi. Ceea ce mă întărește mai mult în susținerea că lacrimile nu micșorează suferința, ci o măresc, e tonul unanim al celor o sută de scrisori ce ne vin zilnic la redacție. Sunt unii refugiați care ne scriu săptămânal și la care constatăm o suferință crescândă. Deci în loc să se micșoreze, paharul suferințelor și al dorului după provincia noastră natală se umple. Oricât ai vrea să-ți înăbuși dorul și să-ți împrăștii gândurile, e imposibil. E aproape supraomenească o atare încercare. Ori asta dovedește că nu-i nici un dor mai arzător pe lume decât cel după morminte, cruci străjuitoare, străbuni și părinți dătători de viață. Oricât de comod m-aș simți în Capitală, nu este ca-n Chișinăul școlăriei și tinereții și în satul copilăriei.

O fostă elevă de liceu mi-a răscolit zilele trecute aceste amintiri care m-au torturat toată săptămâna canonului. Intrând în post, ca și-a adus aminte de fosta capelă a Liceului „Regina Maria” din Chișinău, de serviciile divine, de canonul sfântului Andrei Criteanu, de atmosfera din școală și de prezența reală a Domnului Hristos în mijlocul celor ce cu atâta evlavie îi cereau iertare și mângâiere... Și-mi scria că amintirile acestea o electrizează și-i storc lacrimi de dor și durere. Iar alta, venită zilele acestea din țară îmi spunea că fostele mele eleve, rămase dincolo, ori de câte ori trec pe lângă capelă, plâng înăbușit. Amintirile trecutului le chinuiesc amarnic. Primul lucru ce l-a făcut după intrarea în țară a fost îngenuncherea la moaștele Sfintei Paraschiva din Mitropolia ieșeană. Micuța, o elevă de doisprezece ani, îmi mărturisea că niciodată parcă nu s-a simțit mai fericită ca atunci.

M-am gândit atunci la dumnezeieștile slujbe din soborul Chișinăului, la corul în veci neuitatului Berezovschi, la vecerniile din Mitropolia Chișinăului, la Acatistele de la Sfânta Vineri din Chișinău, la concertele din capela „Alexandru Nevski” din Chișinău, la tot ce înseamnă ridicarea bietului pământean spre slava cerească, spre Creator și împăcarea cu El.

O, Basarabie, Basarabie, câte râuri de lacrimi se varsă în aceste zile de post și doliu după frumusețile și duioșia ta! Câte inimi se strâng din cauza suspinelor pentru tine și câți fii de-ai tăi n-ar vrea să le crească aripi, să zboare în inima Chișinăului, să se închine în bisericile tale, să sărute pietrele pe care au călcat străbunii răzeși și apoi să-și dea duhul în mâinile erohistirului tău și al nostru.

Cântecele tale de umilință dau universului suflet, gândului aripi, imaginației avânt și tristeței farmec.

Cântecul tău e doina chinurilor și suferințelor noastre. Codrii tăi sunt paradisul gândurilor noastre, Icoana ta este veșnic prezentă în conștiințele noastre și fără de ea viața n-ar mai avea pentru noi nici un sens.

Viața petrecută în brațele tale blânde este, scumpă Basarabic, tot ce ne-a mai rămas și ne mai ține. De vei răscoli toate bibliotecile lumii, nicăieri nu vei găsi descrisă o dramă mai mare ca a fiilor tăi pribegi. Fiindcă nu-i viețuitor care să te fi cunoscut și care să nu te dorească așa cum dorește naufragiatul malul oceanului. Dorul după tine e dor mistuitor. În sfințele tale morminte este rădăcina vieții noastre, după cum în boabele care au putrezit toamna în pământ sunt rădăcinile lanurilor verzi. Pentru tine, scumpă Basarabic, n-avem nopți, n-avem zile, n-avem odihnă.

În zilele acestea ale spovedaniei creștinului, ale iertării și înfrățirii oamenilor, transmite celor rămași pe pământul și sub pământul tău că-i rugăm să ne dea dezlegare pentru sfânta împărtășanie.

Transmite-le tuturor că ne gândim mai mult ca niciodată la ei, că-i iubim și că-i dorim.

Transmite-le că nu-i oră de masă și de culcare să nu ne rugăm pentru ei și nu-i dimineață în care să nu sărutăm chipurile ce ne-au rămas ca talisman în refugiul din scumpa noastră Basarabic.

Transmite-le că...

(În „Raza“, nr. 569, 11 martie 1941)

SATUL BASARABEAN

Peste tot e frumos în țara noastră. Dumnezeu a fost darnic cu noi, împodobindu-ne pământul cu cele mai fermecătoare colțuri de rai din lume. Munții, văile, râurile și fluviile ce ne încrestează pământul de la Nistru și până la Tisa parcă sunt înadins dăruite să ne mângâie privirea și să ne ferească viața.

Cel ce străbate țara de la un capăt la altul nu se mai satură admirându-i frumusețile. Muntele, delta, câmpia înverzită, fluviul curgător, toate-s mai mult decât frumoase.

Dar ca satul nostru basarabean parcă nu-i nimic mai frumos. Am lăsat acolo o viață pe care n-o mai întâlnim în altă parte. Fie satul din codrii Tigheciului, ai Căprinei sau ai Orheiului, fie satul din Bugeac sau din nord, toate aveau ceva atrăgător în ele.

Era dominat satul nostru basarabean de o atmosferă pe care n-o vom uita nici în viața de dincolo.

Ni s-a sădit în suflete acea viață patriarhală în care ne-am legănat anii copilăriei și de care ne simțim legați organic.

Satul basarabean avea specificul lui. Avea duioșia lui și liniștea lui legendară. Viața satului basarabean este legată de gândirea țăranului moldovean, creatorul acelei vieți de basm, pe care o dorim cu îndărătnicie. O dorim fiindcă viața ne e modelată după cea a scumpului nostru sat basarabean.

Sărbătoarea îi dădea satului nostru basarabean un aspect cu totul deosebit. Rar când întâlneai o gălceavă sau, Doamne ferește, o bătaie. Tinerii satelor, deși plini de viață, aveau sângele rece al bătrânilor. Prețuiam prietenia devotată și o respectau. Nu ieșeau din cuvântul bătrânilor, cărora le sărutau mâinile

întocmai ca unor venerabili derviși. Ori de câte ori tatăl își lăuda copilul nu se referea la însușirile lui intelectuale, ci la cele morale. Copilul „cuminte“ valora înșutit mai mult ca cel deștept. A nu ieși din cuvântul părintesc era cca mai înaltă poruncă de conduită a basarabeanului nostru.

De aceea, nu era de mirare să vezi bisericile satelor noastre basarabene arhipline de credincioși, indiferent de vârstă. Băieții și fetele, până la însurătoare, mai ales, împodobeau slujba bisericească a satelor cu vocile lor tinerești. Fiindcă aproape nu era sat basarabean în care să nu fi existat cor bisericesc. Erau în multe sate coruri care concureau cu cele de la orașe.

Poate că aceasta era singura amintire bună de la stăpânirea țaristă. Dar când intrai în biserică și asistai la slujba însoțită de cor, te simțeai înălțat deasupra grijilor și durerilor de zi cu zi.

Apoi satul nostru basarabean îmbrățișa pe orice venit cu atâta căldură și bunăvoință, că nu se mai îndura să plece. Avem mii de învățători din celelalte provincii numiți în Basarabia, care se legaseră atât de mult de viața satului nostru basarabean, că numai refugiul i-a determinat să le părăsească. Mulți se stabiliseră pentru totdeauna acolo. Este adevărat, că din cauza acestei prea largi primiri pătruseseră și multe lifte străine...

Dacă a avut democrația un păcat ce nu va fi iertat niciodată, este tocmai îngăduința pătrunderii străinilor la sate și înlesnirea de a pune stăpânire pe toată bogăția lor. Și cu toate astea, satul basarabean nu-și schimbase viața lui patriarhală. Sărbătoarea era sărbătoare, iar ziua de lucru adevărat amintea de un furnicar.

Vara, în special, satul era pustiu. Nu găseai acasă decât ici și colo câte un bătrân sau bătrână, care îngrijeau de păsări și de copii. Încolo, totul era în plină activitate. Câmpul basarabean își avea oaspeții lui permanenți din martie până în noiembrie.

Acolo era toată atenția, toată credința, toată viața săteanului basarabean.

În satul nostru basarabean am lăsat ce am avut mai scump: cenușa și osemintele străbunilor.

Când mă gândesc la mormintele celor cinci frați ai mei pe care i-am petrecut în primii ani ai copilăriei la cimitirul de sub poalele codrilor Tigheciului, durerea mă copleșește. Fiindcă nu știu dacă mă voi mai putea închina vreodată la cele cinci cruci ale lor, singura amintire ce mi-a rămas de la ei.

Nu știu dacă mama mai trăiește în satul meu scump și drag, pentru a le putea sluji parastase la mormintele îngrijite cu atâta evlavie până acum șapte luni, de mâinile ei îmbătrânite de vreme și dureri.

Nu știu, după cum nu știe nimeni dintre noi, ce-a mai rămas din tot farmecul satului nostru basarabean.

Știm ce-a fost, dar nu știm ce mai este. De aceea trăim permanenta dramă a necunoscutului. Cea mai zguduitoare dramă, pe care am trăit-o vreodată.

Nostalgia după satul basarabean, deținătorul întregii noastre vitalități, ne va stăpâni veșnic, fiindcă acolo ne-am născut, acolo am crescut și tot acolo ne-a rămas toată legătura noastră cu cerul și pământul.

Nici o împrejurare, nici o avere din lume, nimic nu ne va putea înăbuși dorul după case, via și satul natal...

Nici chiar moartea.

(În „Raza“, nr. 565, 8 februarie 1941, p. 1)

ȚĂRANCA BASARABEANĂ

Multe frății s-au plămădit în sinistra noastră pribegie, multe inimi s-au regăsit și mulți ochi și-au înecat supărările trecutului. Cred că nu există azi pe lume o societate mai înfrățită ca aceea a basarabenilor pribegi. Durerea comună i-a apropiat, i-a făcut să se cunoască mai bine și să se iubească mai creștinește. În zbuciumul acesta al pribegiei, basarabeanul și-a robit toate dorințele lui trecătoare idealului revederii... Nu-i convorbire telefonică, nu-i scrisoare primită la redacție, nu-i vizită, care să nu fie însoțită de un oftat adânc și chinuitor.

Dintre toate însă nici unul nu-i ca cel de dorul mamei. Nici o scrisoare nu provoacă lacrimi mai fierbinți ca acelea în care-i vorba de mamă. Nu știu cum, dar parcă nici una nu-i așa de puternică și de duioasă ca scrisoarea fiicei sau fiului țărancei noastre basarabene, în care își aștern dorul după ea.

Am primit până acum vrafuri întregi de scrisori în care se descriu pășuri, necazuri și dorințe.

Mai multe însă sunt acelea în care frații mei basarabeni se interesează de soarta și repatrierea mamelor rămase dincolo.

Ofițeri, magistrați, profesori, preoți, învățători, toți își cer cu insistență mamele, rămase cu încăpățănare să moară și să se odihnească alături de soți, părinți și străbuni...

Dorul după aceea care ne-a deschis ochii și ne-a cântat dulcea noastră doină basarabeană „Jelui-m-aș și n-am cui...” nu este dictat numai de sentimentul dragostei de fiu față de mamă, ci și de cel al mândriei noastre basarabene.

Fiindcă rar s-a văzut vreodată la aceeași persoană inimă atât de bună și îndemânare atât de mare.

Țăranca basarabeană e bună și miloasă. Dar în același timp e și adevărată brătară de aur a gospodăriei. Din primăvară până-n toamnă este nelipsită de la orice muncă a câmpului... Începând cu prășitul și terminând cu culesul porumbului, ea este veșnic alături de țăran, pe ploaie, furtună, zi sau noapte. Noaptea părăsește satul și tot noaptea se întoarce acasă.

Aceeași tovarășă a țăranului la munca câmpului este și conducătoarea celei mai ospitaliere case și gospodării din lume. Păsările, livada, copiii, masa, vaca, toate-s în grija ei; și pe toate le dovedește cum nu se poate mai bine.

Nu există lucru în gospodărie pe care să nu-l facă cu adevărată îndemânare de bărbat.

Dar, iubite cititor, afară de munca neobosită alături de bărbat, la câmp și în curte, țăranca basarabeană a ridicat la rangul de podoabă industria noastră casnică. Cui nu i-a fugit vreodată ochii după pânza de in albită la gârla satului de neîntrecuta noastră gospodină? Cine nu a admirat țesăturile de borangic, adevărate curcubeie aurii, înșirate de-a lungul gardurilor în ajun de duminică și sărbători? Și-n sfârșit, cui nu i-a tresărit inima de bucurie la auzul că splendidul nostru covor basarabean a fost așezat pe scara industriei casnice a lumii, imediat după biblicul covor persan?

Mărturisesc că în blestemata zi de vineri a anului de tristă memorie, singurele lucruri pe care am ținut să le iau au fost icoanele și covorul de la mama. Este singura avere ce-am putut-o salva și care îmi mai potolește dorul după casa părintească, după bisericuța încreștinării mele și după mama îndurerată.

Scumpă și bună mamă, nu-i nimic mai greu pe lume decât gândul că tu nu mai ești ceea ce ai fost. Ori de câte ori trec pe lângă un lăcaș de închinare mă întreb, dragă mamă, dacă tu mai poți vizita bisericuța din satul nostru iubit, cu regularitatea-ți de ceasornic.

Am început să re trăiesc parcă viața de basm a copilăriei. Aș vrea să zbor până la tine, să te aduc lângă nepoțelul ce te așteaptă să-i spui povești cu Statu Palmă Barbă Cot și Ileana Cosânzeana.

Aș vrea numai o dată să mai respir aerul din casa-ți parfumată cu busuiocul agățat pe sfoară și să mai gust din dulceața ta de trandafiri.

Aș vrea măcar o dată să-ți mai aud glasul tău duios și să-ți sărut mâna obosită, cu care m-ai legănat atât de blând.

Aș vrea să mai merg cu tine o dată la hora din sat, să privesc și să mă îmbăt de fericirea retrăirii anilor ce nu se mai întorc.

Aș vrea...

(În „Raza“, nr. 556, 15 februarie 1941, p. 1)

BASARABENII REFUGIAȚI

Cea mai ingrată soartă de pe lume o are refugiatul. Nu știe cât și cum stă și nici când și dacă pleacă. Este veșnic gata de drum. Până și păsările călătoare au timpul lor de plecare, de ședere și de sosire. Refugiatul însă nu. El e ca iepurele: tresare la cea mai mică adiere de vânt. Peste tot vede numai semnale. Totul îl chinuiește, îl obsedează și-l torturează. De aceea el trăiește o viață dublă: una reală și alta iluzorie. Veșnic visează. Visează. Chiar și când merge. Fiindcă aceasta-i viața ce-l ispitește mai mult. Se vrea acasă. Se vrea la căminul părintesc sau familial. Se vrea în camera, în casa, în orașul, în satul lui și cum numai visul îl poate transporta acolo de unde s-a rupt, preferă să viseze.

Dacă orbul nu are clipe de fericire decât în somn, când visează că vede lumina zilei, tot așa și refugiatul: nu este fericit decât în vis. Viața reală nu-l mulțumește, oricât de frumoasă ar fi. Între vis și realitate preferă visul.

Sunt mulți condamnați la refugiu în țara noastră. Toate drumurile sunt populate de ei. Dar dintre toți, cel mai nenorocit este cel basarabean.

Și iată de ce basarabeanul este singurul refugiat, care nu are nici o palmă de pământ pe care să-l viziteze cel puțin la zile mari, să-l sărute și să-l ude cu lacrimi. Este singurul refugiat care a pierdut orice legătură cu pământul în care odihnesc mormintele străbunilor.

El a rupt-o cu tradițiile locului, cu credințele și cu ai săi. Fiindcă nu veți găsi refugiat basarabean care să nu trăiască o

tragedie. Cei peste 100 000 de refugiați basarabeni formează tot atâtea drame. Din sutele de scrisori ce le primim săptămânal la redacția noastră nu-i una în care să nu ni se zugrăvească o tragedie.

Evenimentele apocaliptice din iunie trecut au creat atâtea drame, cât mintea omenească nu-și poate închipui. Sunt mii de soți rătăciți de șapte luni, care se cred morți unii pe alții. Sunt apoi părinți ai căror copilași au rămas dincolo și care nu mănâncă și nu dorm de mai bine de jumătate de an. Mulți ne scriu că au impresia că înnebunesc. Fiindcă nu-i nimic mai greu pe lume, decât să știi că ființa pentru care ești în stare să-ți dai viața trăiește undeva dar nu poți s-o vezi, nu poți s-o ai în apropiere, nu poți s-o îmbrățișezi.

Un refugiat basarabean, originar din județul Iași, a declarat părinților și fraților că el nu se mai consideră al lor. El este basarabean și nu are alt vis pe lume decât să se reîntoarcă și să moară acolo unde a trăit două decenii ca într-un adevărat rai.

N-am întâlnit refugiat basarabean, indiferent de provincia în care să se fi născut, care să nu mărturisească cu sinceritate de copil că ar da totul să se poată întoarce în Basarabia. Toți poartă Basarabia în suflete, nu ca pe o amintire, ci ca pe o prezență, care străbate toate moleculele ființei miilor de pribegi. Basarabeni sunt singurii refugiați care trăiesc toți deopotrivă de puternic drama înstrăinării de pământul iubit. Sunt singurii refugiați pe care nostalgia pământului pierdut îi robește și îi torturează.

E grea, e tragică situația lor.

(În „Raza“, nr. 564, 1 februarie 1941)

GENERAȚII BASARABENE

Dacă-i adevărat că în orice rău e și un bine, tragedia pierderii Basarabiei ne-a adus și nouă un dar: apropiere între generații și solidaritatea lor sub steagul idealului recâștigării pământului udat de râuri de lacrimi și de sânge.

Am fost martor la ședința din strada Sevastopol, când după douăzeci și doi de ani taberele s-au întâlnit față în față și s-au întrebat reciproc ce au de făcut. Și dintr-o parte și din alta erau temeri că se vor produce divergențe și ciocniri, care vor adânci și mai mult prăpastia dintre bătrânii și tinerii basarabeni. Cei mai slabi de înger așteptau cu înfrigurare primele ciocniri de săbii. Unii șopteau prin culise că furtuna începe iar.

Dar procurorii mincinoși au rămas așa cum le e firea: dezamăgiți că realitatea i-a dezmințit.

Prima întâlnire simbolică dintre tinerii și bătrânii Basarabiei a fost mai mult decât un eveniment. N-au fost oratori nici dintr-o parte, nici din alta. Dar și unii și alții au exprimat durerea pribegiei și a înstrăinării de pământul natal, așa cum o simțeau. Și inimile tuturor au bătut în același ison, pentru că toți iubesc Basarabia cum nimeni nu-și poate închipui. În acea seară am înțeles pentru prima dată în viață că aspirațiile și chiar dușmăniile dintre frați se topesc la văpaia dorului de meleagurile strămoșești, atunci când se găsesc departe de pământul copilăriei și al cimitirelor străbune. I-am văzut pe toți dezbrăcându-se de haina interesului și declarându-se înrolați în armata de rând a luptătorilor pentru redobândirea colțului nostru de rai... Basarabia!

Tot atunci i-am văzut pe tinerii noștri frați, ținuți în închisori, bătuti și schingiuiți de guvernele în care partieipaseră mulți dintre bătrânii prezenți, uitând calvarul și rănile, numai pentru a da posibilitatea să se creeze un front unic în slujba Basarabiei noastre sfinte.

Seara aceea de octombrie a însemnat o epocă pentru basarabeni noștri pribegi. Durerea i-a adunat, ca i-a împăcat pe toți și i-a înfrățit. Nu s-a auzit în acea seară nici un cuvânt de obidă și nu s-a produs nici o supărare. Toți au vorbit așa cum nimeni nu-și închipuia: liniștit, scurt, măsurat și simțit. Lacrimile au înecat durerile trecutului și au dat naștere la puteri și speranțe noi.

Generațiile basarabene au dovedit în fața istorici că, atunci când glasul celor din morminte le poruncește, știu să treacă peste ambiții și supărări, pentru a se pune în serviciul provinciei lor dragi.

Nimeni n-a vorbit ca *Epigonii* lui Eminescu, lăudându-și propria persoană, ci toți au doinit jalea și durerea înstrăinării pământului pe care nu-l vom putea uita nici morți. În versul simbolic al doinei noastre basarabene s-au topit toate necazurile personale.

Îi vedem pe toți transfigurați parcă. Nimeni nu mai avea nici necazuri și nici dureri. A doua zi când am întâlnit un prieten macedonean, care auzise cele ce se petrecuse la cercul basarabenilor mi-a spus: „Ați făcut un lucru mare. Voi nici nu vă dați seama de importanța lui. E ceea ce n-a făcut nimeni până la voi. Acum am înțeles noblețea sufletului basarabean. Vă felicit și vă invidiez“.

Și prietenul avea dreptate.

Dacă basarabeanul nu se bate cu pumnii în piept și nu-i place să iasă în frunte, aceasta-i datorită caracteristicii moldoveanului nostru: modest, cuviincios și răbdător.

Dar răbdarea noastră are margini. Și cei ce-ar îndrăzni să forțeze nota s-ar convinge că struna întinsă îl lovește în primul rând pe cel ce-o ține în mână.

Solidaritatea basarabenilor sub același steag este o consecință a realităților istorice, de pe urma căreia vom culege roade. Bătrânii și tinerii noștri frați au repetat actul moldovenilor și muntenilor de la 1859. Și credem cu îndărătnicie că celor ce luptă și Dumnezeu le ajută.

(În „Raza“, nr. 567, martie 1941)

BASARABENII

Numărul celor ce-au venit din Basarabia este mare. Tot mare este și al celor ce mai vin încă. Dar numărul basarabenilor ce ar dori să vină îl întrece cu multe zeci de ori pe al celor de mai sus. Și asta din pricina procesului psihologic suferit de cei rămași dincolo, proces descris în următoarea frază a tânărului intelectual basarabean, Leonida Porumbescu, sinucis la Chișinău în luna iulie: „Mă tem grozav de uriașul necunoscut ce ne stă înaintea. Sunt atât de torturat de el, încât am hotărât să termin cu viața. Iertați-mă, dar cred că mulți mă veți urma“.

Și această teamă este imprimată pe fețele tuturor celor rămași dincolo. Nimeni nu știe sigur ce va urma. În îngrijorarea aceasta mută, un semn de întrebare stă imprimat pe fețele tuturor, ca voalul ce acoperă morții în sicrie.

Iar în așteptarea desfășurării unei vieți pe care cei ce-au trăit-o până acum sub un regim burghez nu o cunoaște, lumea vorbește pe șoptite și laconic. Nimeni nu râde și nu zâmbește, fiindcă peste tot le stă în față necunoscutul. Mulți mărturisesc că se tem să vorbească chiar în prezența propriilor copii. Așa de mult li s-a infiltrat în conștiință teama de ceea ce îi așteaptă! Și nu-i nimic mai chinuitor decât o așteptare căreia nu-i cunoști durata.

Această tortură psihologică determină pe cei mai de stânga dintre basarabeni să lase totul și să vină după noi. Când stai de vorbă cu ei îți mărturisesc fundamentala lor prefacere interioară. Un fel de a doua naștere.

Toți abdică la credințele de până ieri, mărturisind că, dacă nu se întâmpla acel cataclism național, nu s-ar fi vindecat poate niciodată de credințele pe care le aveau.

Se adeverește deci încă o dată dictonul: în ficcare rău este și un bine. Iar în binele pentru o parte dintre frații noștri rămași temporar dincolo este vindecarea de tot ce-a fost concepție politică de stânga. Cei ce au trăit au văzut, au verificat și au înțeles pe cont propriu, ceea ce n-ar fi înțeles nici citind toate bibliotecile din lume.

Iar mărturiile lor, starea lor psihologică și chiar fizică ne aduc cel mai puternic argument în favoarea tezei noastre naționaliste, singura formă de viață politico-socială capabilă să asigure prosperitatea și libertatea unui popor.

De aceea, basarabeni refugiați și repatriați în țară sunt atât de vindecați și purificați de tot ceea ce-i concepție populară sau internațională, încât chiar de li s-ar plăti milioane în aur n-ar mai fi în stare să se atașeze acelor curente antinaționale. Ei știu ce înseamnă viața sub imperiul concepțiilor marxiste și, ceea ce este mai interesant, ei știu că viața trăită de ei în ultimele două-trei luni este numai o introducere în viața ce va urma.

Doar li se spune deschis că adevărata viață va începe abia când se va termina cu repatrierile celor ce fug la noi.

Iată deci purgatoriul prin care au trecut și cei mai înfocați adepți ai marxismului, rămași dincolo de râul blestemat.

Dar rândurile noastre sunt îndesite și de cei ce au mărturisit credință naționalistă. Și numărul lor e mult mai mare decât al celor „vindecați”. Unii au militat, iar alții, mai modești și mai înceți, cum e firea moldoveanului, au trăit naționalismul fără să militeze. Toți aceștia formează marea majoritate a moldovenilor basarabeni.

(În „Raza”, nr. 552, 8 octombrie 1940)

GOLGOTA BASARABIEI

Fruntașul basarabean Creangă și-a pus capăt zilelor, aruncându-se de la etajul de sus. O moarte din cele mai groaznice, pe care unii o aprobă, alții o condamnă, iar noi vom căuta să o explicăm. Și asta fiindcă-i vorba de un om în puterea vieții și cu o voință până mai ieri destul de tare. Apoi Teodor Creangă era un om așezat, calm, măsurat și nu prea grăbit în luarea hotărârilor. Era un moldovean în adevăratul înțeles al cuvântului.

Și cum, totuși, acest moldovean, atât de liniștit până mai ieri, a ajuns să se sinucidă?

Iată întrebarea ce se pune!

Răspunsul e greu, fiindcă pricinile tragediei lui sunt multe.

Să ne gândim în primul rând la Creangă cel de acum trei luni și la cel de acum câteva zile. Din om înstărit și avut, rămăsese fără nimic. N-avea unde să-și odihnescă oasele și unde să-și adăpostească cele două copile refugiate cu el. Și-apoi Creangă mai avea ceva: mândria răzășească, ce nu-i permitea să ceară.

Asta n-o putea înțelege. Dar cupa suferințelor se umplea până sus, când îl copleșea dorul de Basarabia, fiindcă lăsase acolo tot ce avusese, împreună cu soția-i devotată. Împrejurările vitrege i-au despărțit, lăsându-l pe unul dincolo și pe altul dincoace de Prut, iar în ultimul timp îi venise vestea că soția-i arestată, împreună cu rudele și atâția cunoscuți...

La aflarea acestor vești a început sfârșitul tragediei celui care a fost Teodor Creangă de la Tighina.

Din calm și măsurat a devenit rob chinurilor, pe care nemaiputându-le suporta, a comis actul final...

Dar, iubite cititor, tragedia lui Creangă este tragedia tuturor refugiaților basarabeni. Fiindcă nu există refugiat căruia să nu-i fi rămas ceva în Basarabia. Și nu-i basarabean rămas dincolo, care să n-aibă pe cineva aici. Toți avem pe cineva pe care-l dorim cu înfrigurare. Și nu există refugiat, care să știe ceva sigur de soarta celor lăsați dincolo.

Între noi și ei s-a așternut un fel de obstacol-enigmă, pe care nimeni și nimic nu-l poate străbate.

Și cu cât trece timpul, cu atât Golgota noastră, a tuturor celor ce formăm Basarabia românească, devine mai grea. Suferim în egală măsură și cei de aici și cei de acolo.

Într-o parte își plâng mamele fiii, iar în alta fiii mamele. Este atâta dor de țară acolo în Basarabia, cum rar cineva și-o poate închipui.

Eram acum câteva zile la Ungheni unde așteptam pe cineva să vină. Văd că se apropie convoiul de repatriați de capătul de dincoace al podului. Și, cum erau cu bagaje și copii în brațe, sutele de refugiați au început să lase totul și, îngenunchind, sărutau pământul cu atâta foc, încât abia atunci am înțeles ce clocotește în sufletele celor rămași dincolo.

I-am privit apoi în față și i-am văzut schimbați. Parcă erau niște umbre din alte lumi.

Și-atunci mi-am amintit de acei ce iubesc atât de intens pe Hristos și se cufundă atât de adânc în suferința Lui, încât trupurile lor reproduc întocmai drumul Răstignitului pe cruce. Brațele și picioarele lor picură sânge, iar fruntea le asudă broboane roșii ca și cum ar purta cununa de spini. E fenomenul constatat de știință și supranumit stigmatizare, pe care mintea omenească nu-l poate înțelege.

Tot un fel de stigmatizare este și dorul nostru de Basarabia și al celor de dincolo de Țara-Mamă.

Fiindcă, ne spun repatriații, dacă s-ar deschide granița numai pentru douăzeci și patru de ore peste nouăzeci la sută dintre moldoveni ar trece dincoace.

Iată explicația sinuciderii lui Teodor Creangă.

Noi însă, care credem în destinul acestui neam și în Dumnezeuul părinților noștri, știm că toate golgotele din lume sfârșesc prin lumina învierii. Și așa va trebui să sfârșească și Golgota de azi a Basarabici.

(În „Raza“, nr. 551)

CU GÂNDUL LA BASARABIA

Au trecut trei luni de zile ca trei veacuri. O zi de pribegie ni se pare un an. Și asta din pricina permanentelor suferințe provocate de ruperea noastră din acel spirit basarabean, de care ne simțim încă legați. Deși primirea fraților a fost mai mult decât înduioșătoare, durerea noastră nu poate fi cu nimic înecată. Clocotim de dorul revederii pământului național, a văilor noastre liniștite și a grădinilor edenice. Când vedem cum își întinde toamna așternutu-i auriu și noi nu putem să-l admirăm în Lunca Răutului, a Nistrului și a Botnei, cu legendarele grădini de la Chițcani și Copanca, ni se pare că începem să nu mai existăm pe pământul acesta binecuvântat de Dumnezeu. Nu ne putem împăca nicidecum cu gândul că nu ne vom pregăti de iarnă la noi acasă.

Și durerea crește cu atât mai mult, cu cât întâlnim zilnic pe străzile bucureștene zeci de mii de frați basarabeni, care până mai ieri împărțeau la dreapta și la stânga din belșugul avutului lor, iar azi... așteaptă rând pe rând pentru a încasa 50 de lei, rația de întreținere. Suspinele mute ale acestora parcă ne înfig cuțite în inimă.

Și gama durerii crește mai vertiginos, când îi vedem pe răzeșii și mazilii lui Ștefan pășind triști și îngândurați că n-au unde să-și odihnească oasele. Sunt zeci de mii de moldoveni pribegi, care așteaptă intrarea în iarnă cu înfrigurarea rândunicii prinsă de ger înainte de a-și lua zborul spre țările calde. Și toți aceștia formează armata demnitarilor de ieri a Basarabiei oficial românești, care n-au rămas din cauza melodiei „Pogodului na

Sibir“, ce s-auzea pe după dealurile călcate în decursul veacurilor de atâția fii de-ai lui Atila. Instinctul de conservare națională i-a determinat să repete marșul străbunilor din epoca plămădirii neamului nostru. S-au plecat toți aceștia în fața valului de năvălitori părăsindu-și căminele, rosturile și mormintele străbunilor. S-au despărțit de tot ce-au agonisit din generație în generație iar azi tânjesc după ce-a fost al lor. Sunt zdrobiți de durere că n-au unde munci din zori și până-n noapte. Sunt purtați de nesiguranța zilei de mâine pe brațele suferinței ce-i strânge la piept din ce în ce mai tare...

Ochii ni se umplu de lacrimi apoi, când întâlnim convoaiele de repatriați, sosiți recent din scumpa noastră Basarabie. Chipurile lor transfigurate, ochii duși în fundul capului și nervii tociți până la extrem ne spun totul.

Iar cazul unui profesor de curând repatriat, care se aruncase în Prut din cauză că fusese respins de comisia noastră, vorbește de la sine...

Tot acest ansamblu de lacrimi, suspine și suferințe până la nebunie ne face robii gândului salvării fraților și părinților noștri.

Îi vedem pe toți cu privirile în pământ și cu spinările încovoiate, sub apăsarea zilelor ce le trăiesc. Le vedem pe mamele noastre plângând la ușile bisericilor închise, că n-au unde aprinde o lumânare și unde asculta o evanghelie. Le vedem fuioarele și războaiele udate de lacrimi.

Auzim parcă refrenul doinei noastre basarabene „Jelui-m-aș și n-am cui...“.

(În „Raza“, nr. 550, 24 septembrie 1940, p. 1)

SCRISOARE DIN BASARABIA

Într-una din serile răcoroase de septembrie, în timp ce copilășul mă întreba, după obicei, înainte de culcare „când ne întoarcem acasă, la Chișinău“?, am primit o scrisoare de la un prieten, rămas fără voia lui zăvorât între Nistru și Prut. Când i-am zărit scrisul, am tresărit ca după un vis de-o noapte întreagă. Nu-mi venea a crede! Scrisoare de la prietenul ce-l consideram pe alt tărâm? Știe de existența noastră? Cum și de unde? Curiozitatea însă, înfrățită cu dorul după vești de la ai mei, rămași lângă ogorul lor, nu mă lăsară mult pe gânduri. Am deschis plicul. Ochii îmi fugeau peste rânduri întocmai imaginilor din filmele de cinematograf. Căutam ceva. Ce? Nu știam. Îmi închipuiam c-o să citesc ceea ce auzeam adesea de la anumite posturi de radio, despre „fericire“ și „rai pământesc“.

Prietenul meu însă îmi scria în alt gen. „Am fost acasă la voi, dragul meu, ca să mai regăsesc clipele de liniște de odinioară. Ardeam de dorul de a mă odihni încă o dată sub nucul vostru din fundul grădinii, unde ne-am legănat copilăria și-am visat viitor de aur...“

Dar mama ta nu m-a întâmpinat cu zâmbetu-i caracteristic și voia bună de totdeauna. Parcă nici păsările și nici dulăii din curtea voastră spațioasă nu mai erau gălăgioși ca altădată.

Am intrat ca într-un mormânt. Biata maică-ta m-a luat de mână și m-a dus în casă, așezându-mă sub chipul tău. A început apoi un plâns de te înfiora, nu alta. Când își ridica ochii spre portretul tău, atârnat lângă icoană, se îneca în lacrimi și se zbătea ca-n fața morții. La plânsetele ei sfâșietoare apărură și tatăl

tău, bătrân și bolnav, de parcă-i icoană bizantină. Abia se mai poate mișca. Era și el cu ochii duși în fundul capului de atâtea plâns și jale.

Mi s-au spovedit ca unui duhovnic. «Nu mai avem nimic al nostru» îmi spuneau ei. Până și grădina de lângă casă ne-a fost luată. Privim ca niște cerșetori la tot ce-a fost al nostru, fără a ne putea apropia. Livada sădită de mâinile noastre, ca și via pe care am udat-o și am crescut-o nu mai sunt ale noastre. Nucul copilăriei noastre nu va mai fi scuturat de noi de acum înainte. Am rămas ca două umbre și ca doi oghidnici...

Dar biserica, Doamne, Doamne! N-am mai auzit clopotul de două luni. Stau morții pe laiță cu săptămânile, până se găsește câte un preot să-i prohodească. Ne este teamă că vom muri ca dobitoacele, fără lumânare și fără duhovnic.

«Of! Doamne, Dumnezeule, ce zile am mai ajuns».

Am stat câteva ceasuri tânguindu-ne și regretând trecutul. I-am văzut distruși până la disperare. Nu mai semănau cu părinții tăi de odinioară.

La plecare m-am jurat că dacă voi auzi de tine, să-ți spun că ei au ajuns săraci la ei acasă și că te roagă să plătești liturghii pentru ei pe la biserici...

Am plecat ca de la o înmormântare. M-am despărțit de satul vostru mai trist și mai amărât ca niciodată în viață. M-am oprit în vârful dealului, lângă fosta voastră vie și am plâns ca un copil. Îmi părea că totul plânge în jurul meu. Până și frunzele aguzilor m-acompaniau. Iar foșnetul frunzișului pădurii îmi spunea parcă: «du-te, du-te, n-ai să mai găsești ceea ce cauți».

Și m-am supus. De atunci umblu peste tot și nu mă pot astâmpăra. Încotro mă-ntorc, aceeași pustietate în suflete și aceeași durere mută...“

Am citit și recitit scrisoarea prietenului, cu setea drumețului în pustiu, dar și cu durerea fiului ce asistă la asasinarea lentă a propriilor lui părinți. Îi văd mai îmbătrâniți de cum i-am lăsat și gârbovi ca la optzeci de ani. Mama, zdrobită de durere, că nu

mai are unde trage sapa, iar tata, în poziția soldatului degradat, așteaptă sentința fatală... Își trăiesc, alături de cele două milioane și jumătate de moldoveni, drama despărțirii de pământul răzășesc și de Dumnezeuul părinților noștri cu încăpățănarea de a nu pleca nici morți de pe brazda ogorului strămoșesc.

Iar noi, pribegi și îndurerați, implorăm Cerul să ne dea puteri și agerime, pentru a executa marșul „izbăvirii de cel viclean“...

(În „Raza“, nr. 549, 15 septembrie 1940, p. 1)

SOARTA REFUGIAȚILOR

Primirea atât de călduroasă făcută refugiaților basarabeni și bucovineni de către frații din țara liberă a potolit în foarte mare măsură durerea acestora. În nenorocirea lor, refugiații vedeau și simțeau că nu sunt pibegi în pustiu, ci călători fără vrere, în țara lor. De aceea dragostea ce s-a revărsat asupra rănilor pricinuite de vijeliosul cataclism dovedesc un lucru extrem de important: *bunătatea neamului nostru.*

Este o virtute recunoscută de istorie și verificată azi din nou de realitate. Neamul nostru are un fond profund creștin. Și acest lucru nu trebuie demonstrat cu argumentele bibliotecilor, ci cu faptele care grăiesc de la sine.

Iată motivele pentru care vom fi veșnic recunoscători fraților de aici și ne simțim mândri în fața lumii că facem parte integrantă dintr-un neam cu virtuți atât de prețioase. Dar această atitudine atât de frumoasă și eficace, nu rezolvă totuși problema pe de-a întregul. Un refugiat tot refugiat rămâne, până la stabilirea lui într-un colțișor și până la încadrarea lui în organismul Statului. Și, dacă o mare parte dintre refugiați au fost încadrați în viața Statului cu anumite obligații și drepturi, sunt unii care încă n-au nici o situație și nici un rost.

Se știe că magistrații, profesorii, preoții, funcționarii fiscalului, învățătorii, precum și alte categorii de funcționari au fost încadrați și deci li s-a dat un rost. Au mai rămas unele categorii de funcționari particulari, care încă n-au fost plasați. Se speră încă că și situația lor se va clarifica cât de curând.

Dar a mai rămas o categorie a căror situație n-a fost încă lămurită. Este vorba de avocați, agricultori, proprietari, industriași și comercianți. Perspectivele acestora sunt din cele mai frumoase, ei urmând să ia locul clasei parazitare. Dar deocamdată aceștia se află tot în situația de acum șapte—opt săptămâni. Este adevărat că Guvernul și Crucea Roșie au luat măsuri pentru întreținerea lor zilnică. Dar acesta este un provizorat. De aceea este nevoie ca situația lor să fie clarificată cât mai curând posibil. Și asta e cu atât mai ușor cu cât legea debarasării de anumite elemente străine din organismul Statului este în vigoare. E adevărat că străinismul nu se lasă bătut.

Toți străinii au devenit invalizi de război, văduve, orfani și nepoți ai celor ce-au întregit România. La orice întreprindere străină apar „dezmoșteniți de soartă“, care se declară în drept să exercite comerțul, industria etc., în cadrul ultimelor legiuri. Schimbările de persoane la conducerea diferitelor întreprinderi au și început. Deci speranța că se va putea anula în fapt și această legiuire mai dăinuie încă în conștiința de veacuri perversă a străinilor.

Iată pentru ce taurul trebuie luat de coarne la timp, pentru a nu începe din nou să se burzuluiască. Dar prin această aplicare a legii urmează și partea a doua: încadrarea refugiaților în locurile celor ce n-au ce căuta în țara pe care au ponegrit-o și au trădat-o. Și aceasta acum, înainte ca iarna să-și arate dinții.

Toate acestea în ceea ce privește situația celor încă neînca-drați. Dar problema mai are și altă față. Chiar cei aranjați au încă răni sângerânde. Fiindcă nu există refugiat care să nu fi lăsat, afară de comorile spirituale, și bunuri materiale: case, pământuri, vii, mobilă, haine și, în cazul intelectualilor, biblioteci. Ei toți sunt lipsiți de aceste bunuri vremelnice, dar necesare. Și-ar putea cineva închipui ca un funcționar să se redreseze numai cu salariul? Desigur că nu, doar are nevoie să-și procure măcar strictul necesar. Ce fel de avocat, magistrat, profesor, învățător ar fi acel ce n-ar consulta o bibliotecă de specialitate

pentru exercitarea profesiei sale? Sau ce fel de dascăl sau magistrat ar fi el, dacă ar apărea cu haine rupte sau cu ghețe cârpite. Fiindcă nevoile sunt multe și mari nu pot fi acoperite numai cu salariul. De aceea se pune problema tuturor refugiaților pentru reconstituirea măcar în parte a gospodăriilor părăsite.

Și, dacă la rezolvarea acestei probleme contribuie bunătatea fratelui, mai are de spus cuvântul său și Statul. Fiindcă refugiații de azi au servit de sacrificiu pentru salvarea restului de țară. Ce s-ar fi întâmplat, Doamne ferește, cu țara întreagă, dacă nu s-ar fi cedat teritoriile din care am fost evacuați noi!

N-ar fi rămas poate nici atât, cât au putut lua în fugă unii pribegi din căminele părăsite.

Iată deci lumina reală în care apar miile de evacuați și motivele pentru care situația lor nu poate fi lăsată în voia sorții.

(În „Raza“, nr. 547, 30 august 1940)

UNIREA BASARABIEI

La 9 aprilie, Basarabia va sărbători douăzeci de ani de la revenirea la matcă. Vom face atunci cu toții un popas și, uitându-ne în urmă, vom cântări și vom vedea cât am pierdut în cursul celor o sută șase ani de pribegie printre străini și cât am câștigat în cursul anilor în care am trăit în țara noastră.

Poate că nu toți vom înțelege profitul și pierderea acestor două epoci înregistrate în analele trecutului. Unii nu vor înțelege din motive naturale, iar alții din nepăsare față de această problemă. Primii nu vor putea să înțeleagă, fiindcă nu le permite glasul sângelui. Ultimii nu vor pricepe, fiindcă privesc lucrurile superficial.

În fond însă, deosebirea dintre rezultatele epocii de trăire în robie și a celei de trăire la noi acasă este colosală.

Dar să spunem lucrurilor pe nume. În robie, poporul nostru trăia ca în robie. În primul rând era minoritate. Și, oricât s-ar fi părut unora că stăpânitorii de ieri ne lăsa în pace și nu se amestecau în treburile noastre naționale, nu era așa. Rușii ne lăsa în pace atâta timp cât poporul nostru era în întuneric. Cât timp poporul nu cerea școli, nu cerea drepturi naționale, nu cerea respect față de neamul din care făcea parte, nu se amesteca în întunericul nostru. Și întunericul era mare. Doar la Unire aveam peste optzeci la sută analfabeți.

Dacă s-ar fi mișcat poporul nostru și ar fi cerut carte românească și drepturi naționale, în ce capăt de Siberie ajungea? N-am avut atâția intelectuali moldoveni, care au văzut fundul Siberiei și al Rusiei, pentru că încercau să vorbească și să scrie

românește? Nu se ajunsese la un moment dat că toți intelectualii moldoveni umpluseră Kaukazul și Turkestanul, pentru că nutreau sentimente românești?

Câte fețe bisericești n-au avut domiciliul forțat prin Rusia Mare, pentru atitudini antirusești? Dar câți naționaliști basarabeni n-au fost arestați, pentru contrabandă de cărți românești aduse de peste Prut?

S-a uitat oare că moldovenii din Basarabia n-au putut avea înainte de Unire nici un ziar în limba lor, iar cele câteva periodice erau suspendate de îndată ce apăreau? Și s-a uitat oare că noi am tolerat ca, într-o provincie cu optzeci la sută moldoveni, sub stăpânire românească să apară, timp de douăzeci de ani de zile, șase-șapte cotidiane rusești și nici unul românesc?

E suficient apoi să mai amintim că moldoveanul nerusificat era primit în școala secundară după o anumită proporție. Vreți dovezi? Nu-i nevoie de statistică. Întrebați-vă de ce Basarabia era singura provincie care nu avea din generația bătrână decât două-trei personalități care să se impună în viața obștească a țării?

De ce așa? Fiindcă moldoveanul era „cap de bou” și nu i se dădea drumul la lumină, ci era ținut să are și să semene pentru Sfânta Rusie. Și când stătea numai la coarnele plugului, îl lăsau în pace. Și de aceea era mai bine, când era mai... vorba marelui maestru Tănase.

Astăzi lucrurile s-au schimbat. Basarabia are mulți oameni cu carte, care să facă față tuturor împrejurărilor.

Școala fiind deschisă, după Unire, tuturor deopotrivă, fără *numerus clausus* cum era înainte, s-a ridicat de la talpa țării o generație nouă, care poate oricând răspunde „prezent la datorie”.

În biserică, în școală, în administrație, în toate, noua generație basarabeană poate lua conducerea, ceea ce nu se întâmpla ieri.

Este adevărat că generația tânără de la noi nu are o tradiție culturală, nu are o generație înaintașă de la care să învețe cele necesare. Dar golul nostru îl completează azi generația provinciilor surori, de la care tineretul nostru basarabean se poate îmbogăți cu nectarul experienței și al culturii.

Azi Basarabia are școala pe care nu o avea ieri. Are administrația ei, condusă de oameni care vorbesc poporului în limba lui. Are alte spitale, alte drumuri, telefoane, gospodării comunale, are atâtea și atâtea îmbunătățiri, care nu se observă totdeauna, fiindcă așa-i firea omului: regretă tot ce a trecut și respinge tot ce-i nou.

Dacă ar fi însă să măsurăm apropierea culturală dintre Basarabia de ieri și restul țării și dintre cea de azi, ar fi o diferență ca între cer și pământ.

De ce?

Fiindcă azi suntem la douăzeci de ani de la Unirea cea mare.

Pentru a înțelege lucrurile mai bine, e nevoie de puțină aprofundare și cercetare și vom ajunge cu toții la concluzia de mai sus.

(În „Raza“, an. VIII, nr. 482, 3 aprilie 1938, p. 1)

BASARABIA ȘI BASARABENII

Cu ajutorul lui Dumnezeu am ajuns să pășim și pragul celor douăzeci de ani de la declararea autonomiei Basarabiei și de la constituirea Sfatului Țării.

La 31 octombrie vom asista la serbările organizate în cinstea acestor evenimente de însemnătate epocală.

... Și după obiceiul pământului, se vor spune la aceste serbări verzi și uscate, câte în lună și în stele. Care mai de care va căuta să se înalțe în slăvi. Sinceritatea va fi strânsă așa de puternic de gât, încât nu-și va mai putea spune cuvântul. Minciuna în schimb va sta la masă cu toți boierii... Și vom mai asista și la „lucrăturile“ dintre candidații la monopolizarea acestor serbări.

Iar toți naivii, care vom aștepta entuziasm și înălțare în suflete, ne vom alege numai cu amărăciuni și cu dureri, că înaintașii noștri nu știu să se manifeste și deci să proslăvească zilele care valorează mai mult decât toate bogățiile noastre prezente la un loc. Cu asta ne vom alege.

Fiindcă am ajuns, iubite cititorule, să vedem cum basarabienii noștri se mănâncă între ei mai rău decât câinii. Asistăm de o bucată de vreme la scene care-ți sfâșie inima de durere, văzând această mănăstorie dintre frați.

Oameni care de atâtea ori au fost condamnați la moarte de bandele bolșevice, și care nu o dată au văzut moartea trecând pe dinaintea lor, ar prefera azi să se vadă mai degrabă unii pe alții morți, decât să se întâlnească și să-și amintească trecutul.

Oameni care-și uităscă familii în lupta pentru salvarea Basarabiei din valurile clocotitoare ale bolșevismului, se sărută azi mai degrabă cu un Ițic „partizan“ decât să se întâlnească și să vorbească cu un frate, cu care nu o dată a stat poate în aceeași ocnă țaristă, pentru că cereau dreptate și libertate națională și culturală pentru moldovenii basarabeni.

Fac impresia că tot idealismul lor fulgerător de odinioară s-a evaporat o dată cu venirea primelor călduri ale verii. Așa fac impresia acei ce, uniți fiind atunci prin jurământ, se dușmănesc astăzi căinește.

Și închipuiți-vă ce moștenire de idealism pot lăsa ei tineretului ce le vine din urmă și urmează să le ia locul.

Un tineret fără strămoși cu caracter este un tineret fără de noroc. Este întocmai luntrașului din largul mării, care habar n-are unde-i țărnu.

Exact în aceeași situație se află tineretul nostru basarabean. Majoritatea bătrânilor s-au coborât în mocirla cluburilor, de unde nici n-au mai încercat să se ridice. Acolo se bălăcesc și acolo compromit numele Basarabiei. Iar tineretul idealist, care dorește alți oameni decât acei pe care îi zărește astăzi numai pe la cluburi, este persecutat sau atras în cursă și politicianizat.

Tineretul curat și doritor să rămână neîntinat de intrigile clubului, este urât și chiar persecutat. Și asta fiindcă îi arată acestei generații păcatele pe față. Este ajutat și sprijinit în schimb tineretul politicianizat, pervers și mincinos, precum și tineretul străin și înstrăinat de aspirațiile acestui neam.

Evreii, de exemplu, sunt mai mult sprijiniți decât fiii de moldoveni ai acestui colț de țară.

Și atunci închipuiți-vă de ce ne dor toate acestea și ne obligă să dorim altă Basarabie decât cea de azi.

O Basarabie entuziastă ca și cea din octombrie 1917, care și-a croit singură soarta.

Și iată de ce dorim ca măcar zilele comemorative să nu fie după chipul și asemănarea foștilor naționaliști basarabeni, transformați azi în sărmâne epave politicianiste!

(În „Raza“, an. VII, nr. 414, 14 octombrie 1937, p. 1)

ROMÂNIA IGNORATĂ!

Am primit zilele acestea vizita a doi teologi englezi. Am avut ocazia să fiu în tovărășia lor mai multe zile și să discutăm chestiuni foarte importante.

I-am întrebat, după cum e și firesc, ce cred englezii despre țara noastră. Și-am primit un răspuns, în locul căruia aș fi preferat de o mie de ori să primesc un par în cap. Așa a fost de dureroasă lovitura.

Mi-au spus că țara noastră a fost o descoperire prea recentă pentru englezi ca să poată avea o părere despre noi.

Așadar, noi suntem mai puțin cunoscuți în Europa decât e cunoscut Polul Nord la noi.

Și noi, naivii, credeam că ne cunoaște toată lumea. Adică nu numai ne închipuiam, ci chiar credeam de-a binelea. Fiindcă miniștrii noștri de Externe așa ne încântau. Ni se lăudau că România este cunoscută și de copiii de școală ai Europei. Și noi credeam, întocmai zisei proverbului: „Așteaptă, murgule, iarbă verde“.

În realitate nu eram și nu suntem încă pentru Europa decât „o descoperire recentă“.

Așa-i, iubite cititor, România-i cunoscută de toți numai când vin să-i concesioneze telefoanele, chibritele, petrolul, sarea, pielea de pe bietul cetățean și tot ce are bun de mâncare și de exploatare. Încolo, ioc Românie! Românii sunt niște naivi, niște bătăuși, oameni fără căpătâi. Veți întreba: de ce? Foarte simplu: fiindcă așa ne-au făcut cunoscuți reprezentanții națiunii. Adică reprezentanții reprezentanților națiunii în această materie: miniștrii de Externe.

De câte ori venea vorba de votarea bugetului, se striga din răspuleri: „Avem nevoie de bani pentru restabilirea prestigiului în fața Europei. Avem nevoie de fonduri pentru propaganda favorabilă României. Avem nevoie pentru... multe, multe...” Și datorită acestei insistențe, bugetul Externelor înghițea cele mai multe sute de milioane anual pentru a ne face cunoscut Europei ca pe o țară recent descoperită.

Fiindcă, vedeți dv., vorba asta n-am auzit-o numai de la englezul cu pricina. Am auzit-o și de la toți românii care au trecut granița și pe care, când îi vedeau străinii, își ascundeau buzunarele. Este o rușine nemaipomenită. La legațiile noastre din străinătate funcționează ca „români” fel de fel de jidănuși, certați cu poliția și cu siguranța Statului, pentru propagandă „comunistă”.

Și alt lucru incredibil: pe la ambasadele române din străinătate sunt o puzderie de funcționari care habar n-au ce-i aceea limba română. Mănâncă pâinea Statului român fel de fel de gunoaie, care n-au nici în clin nici în mănecă cu noi și cu Statul nostru.

Și atunci nu e normal ca străinii să ne cunoască mai puțin decât pe eschimoșii de la Polul Nord?

Cu miniștrii de Externe care aproape că nici nu trăiesc în țară, cu legații complet înstrăinate și cu politicieni lacomi care sunt în stare să-și vândă și tatăl pentru bani, am ajuns să fim cunoscuți de străini mai rău decât sălbaticii africani și australieni. Am ajuns la asta noi, poporul cel mai ospitalier, mai blând și mai îngăduitor de pe glob, una dintre țările cele mai bogate din lume.

Niște biete rămășițe, de care lumea își aduce aminte numai când are de concesionat câte ceva.

Aceștia suntem noi în ochii străinătății.

Să ne fie de bine!

(În „Raza”, an. VII, nr. 411, 3 octombrie 1937, p. 1)

MATEEVICI, MURAFĂ ȘI HODOROGEA

Astăzi împlinindu-se exact douăzeci de ani de la uciderea lui Simeon Murafa și Andrei Hodorogea de către bandele bolșevice, foștii deputați ai Sfatului Țării au luat inițiativa comemorării celor trei martiri ai Basarabiei: Mateevici, Murafa și Hodorogea.

Basarabia depune azi pe mormintele lor cea mai sinceră și mai recunoscătoare lacrimă de recunoștință. Fiindcă toți au luptat dezinteresat pentru neamul și credința lor, murind sau fiind omorâți la datorie.

Mateevici murea la 13 august în Spitalul Central din Chișinău, din cauza bolii contractate pe front, în timp ce frații săi moldoveni din capitala Basarabiei se luptau cu minoritarii pentru alegerile municipale.

Simeon Murafa, întors de pe front, unde conducea „Crucea Roșie” în Divizia 61 Odesa, este numit judecător la Cotiugenii Mari din ținutul Sorovii.

În ziua de 15 august, ducându-se la Biserica din satul său natal, Cotiugeni, și îngenunchind să bată cuvenita mătanie, i se sparg ochelarii, ale căror sticle nu le putea găsi decât în Odeva. Fiind miop, pleacă spre Odeva, pentru a-și recupera auxiliarii vederii. Pe drum însă, poposește la Chișinău, unde este invitat să participe la sărbătorirea izbânzii moldovenilor în alegerile comunale. Sărbătorirea are loc la via lui Hodorogea, de pe șoseaua Hâncești, unul din cei mai de seamă candidați de pe lista moldovenească. În toiu sărbătorii, lui Hodorogea i se aduce vestea că

o bandă de soldați bolșevici a intrat în vie, producând mari stricăciuni.

Ieșind în vie, îi alungă. Peste puțin însă, banda revine înarmată. Cei din casă recunosc în bandă pe agenții comitetului comunist din Chișinău, cu care luptaseră moldovenii în alegerile de la 15 august. Murafa, în calitate de ofițer superior, iese pentru a-i liniști. Unul din membrii bandei însă trage în plin, doborându-l la pământ. Hodorogea, plecându-se să-l panseze, este atacat și lovit în cap cu paturi de armă, sfărâmându-i-se tigva complet. Cei din casă fug care încotro, pe sub gloanțele trase după ei. Poliția vine, dar nu poate constata nimic, fiindcă peste tot e o anarhie totală. Corpurile celor doi martiri sunt duse de necunoscuți și aruncate în ușa morgii orașului, unde sunt găsite abia în ziua când se face înmormântarea protoiereului Dumitru Baldata din Costești, omorât în aceleași tragice împrejurări.

Aceasta era atmosfera în care se desfășura viața Basarabiei în 1917. Anarhia ajunsese la culme. Masele bolșevizate se animalizaseră. Ce animalitate mai evidentă vreți, decât asasinarea lui Murafa și a lui Hodorogea?

Murafa, cel mai mare și mai sincer apărător și susținător al *poporului*, este omorât de... popor. Cine știe dacă în cursul celor trei ani de pe front a avut zece nopți dormite! Fiindcă Murafa iubea poporul moldovenesc cu o putere supraomenească. Tot timpul cât a fost pe front, el i-a ridicat pe brațele sale pe toți răniții moldoveni, ducându-i singur pe masa de operație. El îi pansa, el stătea noaptea de veghe lângă ei, el le astâmpăra setea și tot el le închidea ochii celor ce părăseau viața aceasta. Oftatul unui soldat moldovean îl săgeta pe Murafa în fibrele cele mai adânci ale inimii. Nu o dată și-a dezbrăcat haina sa de ofițer, pentru a îmbrăca un soldat gol. Și, cu toate acestea, aceiași soldați pe care îi încălzise la pieptul său, l-au doborât în floarea vârstei.

Acceași soartă a avut-o și Hodorogea, singurul naționalist moldovean care avusese curajul să umble printre gloanțele bandelor bolșevice în frumosul nostru costum național.

Așa s-au stins trei dintre cei mai sinceri și mai devotați fii ai Basarabiei românești.

S-a stins viața lor, dar opera și numele lor trăiesc. Această treime eroică ne este exemplul cel mai viu al modului de luptă pentru apostolat.

Cine vrea apostolat, să-i urmeze. Fără hectare și fără decorații.

Iar cine nu, să tacă, să nu facă pe fariseul. Fiindcă numai oameni de talia martirilor, la mormintele cărora Basarabia lăcrimează azi, pot crea istoria.

De aceea, ei vor rămâne veșnice exemple de eroi și martiri pentru ideal.

(În „Raza”, an. VII, nr. 402, 2 septembrie 1937,
p. 1, semnat Vasile Dascălu)

CUPRINS

<i>Prefață</i>	5
Iubim Basarabia	7
Basarabie	10
Credem în destin	13
Mistica naționalismului basarabean	17
Alexie Mateevici	20
Suflet românesc în Basarabia	23
Cu fața spre Basarabia	26
Basarabia plânge	29
Prin Basarabia ruinelor	32
Basarabenii	35
Au căzut lanțurile robiei	38
...Jelui-m-aș și n-am cui... ..	41
Mistica basarabeană	44
Moș Ion Codreanu	47
Jertfe pentru Basarabia	50
Să revăd Basarabia și apoi pot să mor	53
Plecând din Basarabia	55
„Nu te putem uita...”	58
Ce vrem?	61
Generații basarabene	65
Ospitalitate frățească	68
Ardealul și Basarabia	71
Basarabeanca	74
Biserica basarabeană	77

Dor de Basarabia	80
Satul basarabean	83
Țăranca basarabeană	86
Basarabeni refugiați	89
Generații basarabene	91
Basarabeni	94
Golgota Basarabiei	96
Cu gândul la Basarabia	99
Scrisoare din Basarabia	101
Soarta refugiaților	104
Unirea Basarabiei	107
Basarabia și basarabeni	110
România ignorată!	113
Mateevici, Murafa și Hodorogea	115

Tehnoredactor: MIRCEA TĂȚAR
Bun de tipar: 13.12.1998
Apărut 1998
Coli tipo: 7,5

 Tehnoredactare computerizată:
UNIVERS ENCICLOPEDI
MARIANA MĂRȚEA

IMPRIMAT LA S.C. ROMCARTEXIM S.A.

Tel.: 211.30.16; Fax: 211.27.52

București

Vasile Țepordei (născut în 1908, com. Cârpești, juid. Cahul, Republica Moldova) este absolvent al Seminarului Teologic și al Facultății de Teologie din Chișinău. A funcționat ca profesor secundar la liceele: Industrial nr. 1, „Alexandru Donici”, Liceul Militar „Regele Ferdinand” și Liceul „Regina Elisabeta”, toate din Chișinău. A editat și a condus ca director, timp de opt ani, ziarle „Raza” și „Basarabia” – adevărate manifeste de luptă în care erau acuzate ororile bolșevismului și rusismului, intrând imediat în atenția autorităților. A colaborat ca redactor pentru Basarabia la cotidianul „Calendarul” din București. Începând cu anul 1930 a publicat cărțile: *Învățătură la nașterea Domnului nostru Iisus Hristos* (1931); *Politicianismul și Basarabia în cei 13 ani de la Unire* (1937); *Preotul Alexe Mateevici – autorul limbii noastre*; *Amintiri din Gulag* (1992); *Drumul Golgotei* (1995); *Au murit cu gândul și dorul de Basarabia* (1997). Din anul 1940 s-a refugiat în România pentru a scăpa de prigoana bolșevismului din Basarabia, fiind profesor secundar la liceele „Regina Maria” și „Bălașa Brâncoveanu” din București. De la început s-a remarcat și în țară ca adversar declarat al comunismului și al rusismului, continuând lupta și organizând „Asociația Refugiaților Basarabeni – pro Basarabia și Bucovina”, care îi reunea pe toți refugiații din aceste ținuturi românești.